Obligāts kontroleksemplārs

VISU ZEMJU PROLETARIEŠI, SAVIENOJIETIES!

Literatura un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1948. G. | 29. FEBRUARĪ | Nr. 9 (163)

VISI CEĻI VED UZ KOMUNISMU

Šais dienās paiet simts gadu kopš Kārļa Marksa un Fridricha Engelsa ģeniālā darba «Komunistiskās partijas manifests» klajā laišanas, darba, ko biedrs Staļins nosaucis par «marksisma dziesmu dziesmu».

Šo vēsturisko dokumentu radīja lielie proletariata skolotāji, un tajā ietvertās idejas priekš simts gadiem kā bāka apgaismoja ceļu strādnieku šķirai, visiem apspiestajiem un ekspluatētajiem cīņā par savu nākotni, par pasaules atbrīvošanu no buržuazijas apspiestības un kapitala vaižām. «Marksa un Engelsa lielais, vispasaules vēsturiskais nopelns tas, — rakstīja Ļeņins, — ka viņi norādīja visu zemju proletariešiem viņu lomu, viņu uzdevumu, viņu aicinājumu: celties pirmajiem revolucionarā cīņā pret kapitalu, apvienot ap sevi šai cīņā visus darba ļaudis un ekspluatētos» (V. I. Ļeņins. Raksti, 28. sēj., 276. lpp.).

«Komunistiskās partijas manifesta» idejas apbruņoja proletariatu ar varenu, neuzvaramu ieroci, ar zinātniski izstrādātu mācību strādnieku šķiras cīņā par buržuazijas varas gāšanu un kapitalistiskās ražošanas sistemas iznīcināšanu, par jaunas, augstākās sabiedrības formas, komunistiskas sabiedrības radīšanu. Tādā kārtā «Manifesta» autori izstrādāja komunisma programu, pārvērta socialismu no utopijas zinātnē. Savā darbā, kas pieder cilvēces ģenialākajām domām, Markss un Engelss parādīja kapitalisma attīstības vispārējo gaitu un atklāja kapitalistiskās sistemas pamatlikumus.

Atsedzot kapitalistiskās ražošanas sistemas pretrunas, marksisma pamatlicēji «Komunistiskās partijas manifestā» dod nāvīgu triecienu visiem buržuazijas ideoloģijas iestādījumiem, ko darba ļaužu verdzinātāji un viņu algotņi izskatīja par mūžīgiem. «Manifestā» norauta maska un parādīta buržuazijas īstā seja — tās ģimene un laulības, kas ir «oficiala un neoficiala prostitucija», tās patriotisms un brīvība, ar kuru kapitalisma valdnieki saprot visa pirkšanu un pārdošanu, cilvēks cilvēka ekspluatacīju, buržuazisko individualismu, kas nonievā un neatzīst cilvēka personību, izņemot buržuazijas privatīpašnieku. Zinātniskā komunisma lielie skolotāji neapgāžami pierādīja arī, ka pati buržuaziskā iekārta sagatavo sabiedriskus apstākļus cilvēku ekspluatacijas iznīcināšanai, ka tā savā klēpī radījusi savu kapraci — strādnieku šķiru, ka buržuazijas bojā eja un proletariata uzvara ir nenoveršama. «Komunistiskās partijas manifestā» pirmo reizi šķiru cīņas vēsturē zinātniski nopamatota nepieciešamība, ka kapitalistiskā sistema jāgāž varas ceļā, ka proletariatam revolucionarā cīņā jāiekaro valsts vara, lai iznīcinātu buržuazisko iekārtu un nodibinātu komunistisku sabiedrību. Kā sarkans pavediens visā «Manifestā» velkas cauri ideja par proletariata pārvēršanu valdošā šķirā, par proletariata diktaturas nodibināšanu.

Marksisms kļuva par zinātniski nopamatotu pasaules uzskatu, ko apguva miljoniem darba ļaužu, par strādnieku šķiras teoretisku ieroci cīņā pret buržuaziju, par kapitalistiskās iekārtas gāšanu un socialisma nodibināšanu. Šim visprogresīvajam zinātniskajam pasaules uzskatam buržuazijas zinātnieki un tās dažādie algotņi nespēja nekā stādīt pretī. Tāpēc tie, savu saimnieku kapitalistu interesēs, sludina visādu tumsību, noliedz prātu un cilvēka spējas izpētīt pasauli. Bet marksisma zinātne māca, atzīst, ka neizpētījamu parādību pasaulē nav, bet ir gan neizpētītas parādības.

1848. gada revolucijas priekšvakarā Markss un Engelss secināja, ka Vācija ir tā zeme, kur apstākļi vislabvēlīgāki buržuaziskai revolucijai. Taču vēlāk notikumu attīstībā viņi savus ieskatus mainīja, paredzēdami, ka revolucionārās kustības centrs pārvietosies no Rietumiem uz Austrumiem. «Revolucija, — rakstīja Markss 1877. gadā, — sāksies šoreiz Austrumos, kas līdz šim bija neskarta citadele un kontrrevolucijas rezerves armija». Un «Manifesta» krievu izdevuma priekšvārdos tā autori 1882. gadā atzīmēja, ka «.. Krievija nozīmē Eiropas revolucionarās kustības priekšpulku».

«Komunistiskās partijas manifesta» radītāji nepiedzīvoja kapitalisma pāraugšanu imperialisma stadijā, kad revolucionārās kustības centrs pārvietojās uz Krieviju un tā kļuva par imperialisma pretrunu režģi. Lūk, kādēļ taisni Krievija bija tā, kas izrādījās par ļeņinisma šūpuli, par tās mācības šūpuli, kas ir augstāka tipa marksisms, imperialisma un proletariskās revolucijas laika marksisms.

Cilvēces attīstības vēsture gaiši apliecina, kāds varens progresīvs spēks ir zinātniskā komunisma idejām. Padomju Savienībā, kur uzvarējusi strādnieku šķira, uzvarējis socialisms, «Manifesta» idejas realizētas dzīvē un pierāda, ka to, ko izcīnījusi padomju tauta, iespējams izcīnīt arī pārējām tautām.

«Rēgs klīst pa Eiropu — komunisma rēgs», — lasām «Manifesta» pirmajā lappusē. Tas teikts pirms simts gadiem. Pa šo laiku pasaulē notikušas milzīgas būtiskas pārmaiņas. Šodien komunisms vairs nav parādība, bet nesagraujams spēks, cilvēces progresu noteicošs faktors. «Lielā Oktobra socialistiskā revolucija atvērusi acis tautām, ka kapitalisma mūžs tuvojas beigām un ka pavērti droši ceļi uz vispārēju mieru un uz tautu lielu progresu. Zem imperialistu kājām grīļojas zeme, un viņu drudžainās pūles neglābs kapitalismu no tuvojošās bojā ejas. Mēs dzīvojam tādā laikmetā, kad visi ceļi ved uz komunismu» (V. M. Molotovs).

Šodien neviens saprātīgs cilvēks nenoliegs to, ka kapitalistiskā sistema caurcaurēm sapuvusi, nepārvaramās pretrunās iestigusi un kļuvusi par nieciešamu šķērsli cilvēces attīstībai, bet komunisms — vienīgais ceļš, kas pasarga pasauli no jauniem imperialistu slaktiņiem, ka komunisma uzvara nodrošinās pasaulē mieru, naciju netraucētu attīstību un uzplaukumu. Imperialisti, kam nerūp tautu liktenis, bet vienīgi viņu egoistiskā nepiepildāmā peļņas kāre, un viņu rokaspuiši labējie socialisti, kas nekautrēdamies nodod un pārdod nacijas intereses, šodien dreb komunisma pieaugošā spēka priekšā. Netaupīdama nekādus līdzekļus, starptautiskā reakcija cenšas nomelnot komunistu partijas, komunisma idejas. Bet viņu pūles ir veltīgas, jo viņu demagoģijas līdzekļi izvilkti no veca arsenala.

Nesenajās cilvēces smago pārbaudījumu dienās, kad Eiropas tautas vaidēja vācu fašistu jūgā, Ļeņina-Staļina partijas idejas iedvesmoja miljoniem vienkāršo ļaužu cīņā par tautu brīvību un godu. Miljoniem vienkāršo ļaužu redzēja, ka komunisti bija vienīgie, kas briesmu brīdī nepameta tautu, bet to iedvesmoja, vadīja un cīnījās līdz galīgai uzvarai. Lūk, kādēļ tādu uzticību un spēka pieaugumu ieguvuši komunisti. 1946. gadā intervijā «Pravdas» korespondentam par Čerčila kunga runu biedrs Staļins teica, ka komunistu ietekmes pieaugumu nevar uzskatīt par nejaušību, ka tā ir pilnīgi likumīga parādība. «Tie ir viņi, šo «vienkāršo ļaužu» miljoni, kas, pārbaudījuši komunistus cīņas un pretošanās ugunīs pret fašismu, — nolēma, ka komunisti pilnīgi pelna tautas uzticību. Tā pieauga komunistu ietekme Eiropā. Tāds ir vēsturiskās attīstības likums» (J. V. Staļins).

Kā draudošs brīdinājums starptautiskajai reakcijai, jauna kara kurinātājiem, tautu apspiedējam imperialismam šodien skan «Komunistiskās partijas manifesta» beigu vārdi:

«Lai valdošās šķiras dreb komunistiskās revolucijas priekšā! Proletariešiem viņā nav nekā ko zaudēt, izņemot savas ķēdes. Bet iegūs viņi visu pasauli.

Visu zemju proletarieši, savienojieties!»

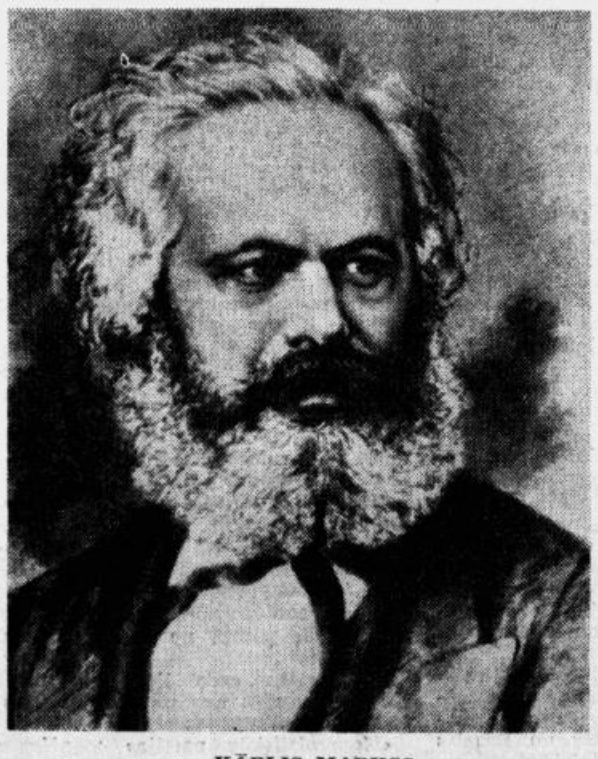

KĀRLIS MARKSS

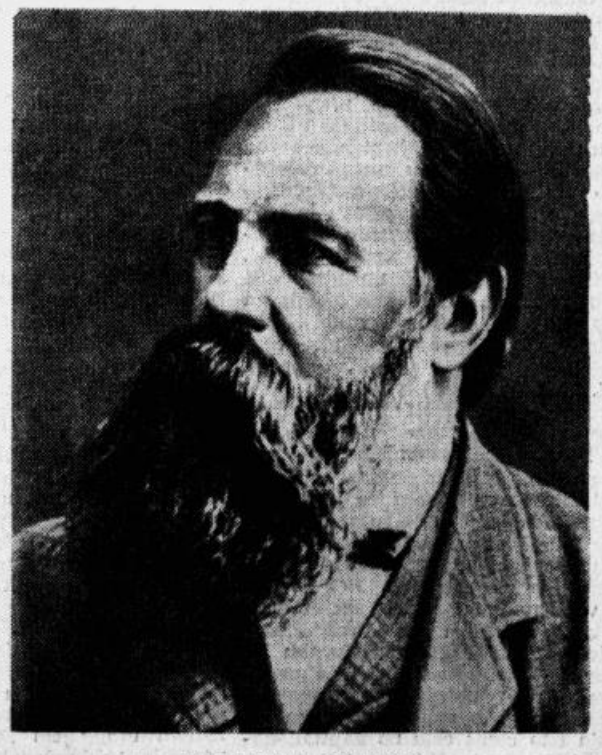

FRIDRICHS ENGELSS

CĪŅAS ZVANS

J. SUDRABKALNS

Kā vētras zvans, darba ļaužu cīņu un uzvaras zvans, dun «Manifests» cauri gadsimteniem. Varenā zvana skaņas saklausa apspiestie darba ļaudis zemēs, kur valda nežēlīgais, tumšonīgais kapitals. Tās ieskan cietumos, kur naudas un mašīnu kēniņi met tos, kas dodas cīņā par savām tiesībām. Tās pilda ar lepnumu un prieku padomju cilvēka sirdi, jo cīņas zvana saucieni viņa valstī raduši vispilnīgākās atbalsis, vecā netaisnā iekārta te noārdīta un laudis jau trīsdesmit gadus apspīd brīvības saule. Zvana dunoņa un padomju sasniegumu piemērs iedveš darba enerģiju un līksmi jaunās demokratijas valstīm. Zvana skaņas vēstī jaunas cilvēces rīta blāzmu. Šīs austošās rīta blāzmas staros ieraugām brīvu cilvēku, kas rada vēl nepieredzētas, krāšņas kulturas vērtības, nepazīdams vairs apspiestību un verdzību, nokratījis vecās pasaules drūmās paliekas, kļuvis pats taisnīgs un cildens, laimīgs. Ar nesagraujamu spēku piepildās «Manifesta» noslēguma vārdi par aso un atklāto cīņu pret veco iekārtu un darba ļaužu uzvaru, kurā tie pazaudēs savas važas un iegūs visu pasauli.

•

Marksa un Engelsa «Komunistiskās partijas manifests» ir varens ierocis cīņā par jaunu kulturu. Pamatdomas, kas savu patiesīgumu un nozīmi saglabājušas līdz šai dienai, palīdzējušas atšķirt zinātnē, rakstniecībā un visās mākslās to, kas vecā kulturā derīgs, no tā, kas kaitē sabiedrības attīstībai. Doma par ekonomisko ražošanu un no tās izrietošo sabiedrisko uzbūvi kā ikviena laikmeta politiskās un intelektuālās vēstures pamatu, doma par zinātnes, rakstniecības un mākslas nesaraujamajiem sakariem ar šķiru palīdzējušas proletariatam veidot kulturu, kas atbilst viņa prasībām un uzdevumiem. Šīs domas palīdzējušas noraut mānīgos plīvurus visiem pseidodemokratiskajiem darbiem, lai cik tie arī veikli būtu maskēti vārdu vizuļiem. Un ja atgadās vēl kļūdas atsevišķos vērtējumos, tad tikai tādēļ, ka vērtētāji vēl nav pilnīgi iedzīlinājušies Marksa un Engelsa mācībā, nav to līdz galam izpratuši vai arī apzināti un neapzināti baidās no skaidrajiem, asajiem gala slēdzieniem. Heinrichs Heine atzina tos galvenās līnijās pareizus esam, bet domāja, ka tiem būs jāupurē vecā kultura ar daudzām vērtībām, kas bija dārgas viņa sirdij. Aleksandrs Bloks aizrautīgi apdziedāja Oktobra revoluciju, kas piepildīja dzīvē Ļeņina un Staļina ģenija papildinātas un tālāk izveidotas «Manifesta» idejas, bet arī viņam likās, ka lielās revolucijas vētras ir gan neatvairāmas un nepieciešamas, bet ka šais vētrās aizies bojā, sašķīdīs drumslu drumslās dārgas kulturas mantas, kā pret akmeni sadrūp straujas rokas triekts kristala kauss. Šīs bailes labi raksturo daudzu visgaišāko un krietnāko vecās sabiedrības pārstāvju nespēju pilnīgi saraut saites ar satrunējušo iekārtu, ar sīkburžuaziskām tieksmēm. Kā «Manifestā» sacīts par buržuju: «Šķiras izglītības izbeigšanās viņam identiska ar izglītības izbeigšanos vispār». Bet augšupejošajai strādnieku šķirai, kas devās uz bezšķiru sabiedrību, «Manifesta» tēzes pavēra mirdzošas nākotnes ainas visās kulturas nozarēs. Engelss priekšvārdā 1893. gada «Manifesta» italiešu izdevumam, ilgodamies pēc liela dzejnieka, kas izteiktu savos darbos jaunās vēsturiskās eras būtību un nozīmi, salīdzinājumam nosauc Danti, tā savienodams tālus kulturas laikmetus. Vecais diženums paliek, bet jaunais laiks nāk ar jaunu diženumu, ar jauniem mākslas darbiem. «Manifests» ir liesmojošs zobens, kas atšķir veco kulturu no jaunās, neiznīcinot vecās vērtības, bet parādot tās patiesā gaismā.

•

Pilns sajūsmas par starptautiskā proletariata panākumiem, Engelss «Manifesta» 1890. gada vācu izdevuma priekšvārdā izsaucās: «Kaut jel man blakus stāvētu Markss, lai redzētu to pats savām acīm!» Dzīves ritums bijis mūsu gadsimtenī sevišķi straujš un plašs, un komunistu sauja izaugusi par varenu spēku, no 200—300 cilvēkiem 1848. gadā līdz divdesmit miljoniem mūsu dienās. «Vajaga tikai nostādīt vienu otram pretī šos divus skaitļus, lai skaidri redzētu, kurp dodas vēsture» (akademiķis M. Mitjins). Vēstures virziens tagad skaidrs — uz komunismu. Pasaules darba ļaudis, Padomju Savienības piemēra iedvesmoti, arvien blīvākām masām nostājas uz cīņas ceļa. Kaut Markss un Engelss to redzētu! Nesen notikušais komunistiskās partijas kongress Anglijā, klasiskajā mērenā reformatiskā socialisma zemē, fabiaņu, tredjuniju un leiboristu zemē, spilgti liecina par «Manifesta» ideju pieaugošo spēku, par marksisma-ļeņinisma uzvaras gājienu pasaulē. Kādreiz čartistu dzejnieks Ebenezers Eliots, karodams par brīvtirdzniecību, pret nodokļiem, kas sadārdzināja maizi, rakstīja: «Tēja, cukurs un maize dārga, un divas dārgas palatas apvienojušās, lai laimīgs būtu tikai bagātais.» Mūsdienu Anglija, Francija, Itālija un Savienotās Valstis sniegtu visbagātāko vielu jaunu «Labības likumu vārsmu» dzejniekam, jo visi reakcijas pūķi un viņu kalpi apvienojušies, lai dzīve būtu salda tikai bagātniekiem un nabagam kļūtu par elli. Bet visās kapitalistiskajās zemēs arī kā pretspars reakcijai ievērojami pieauguši un nostiprinājušies strādnieku vienības spēki, vētraini pieaudzis nemiers pret ekspluatatoriem un kara kūdītājiem. Londonā, kur parādījās «Manifests», sajaušama vēstures vētras dunoņa. Londonā iznāca arī «Manifesta» pirmais latviešu izdevums. Kaut viņa izdevēji redzētu Padomju Latvijas darba tautas sasniegumus, vienību un spēku! «Manifesta» simtgadu atceres dienās latvieši klausās komunisma cīņas zvanā ar pacilātu apzinu, solodami pretī nākotnei cilvēces priekšpulkos.

Dokumenti par „Komunistiskās partijas manifestu"

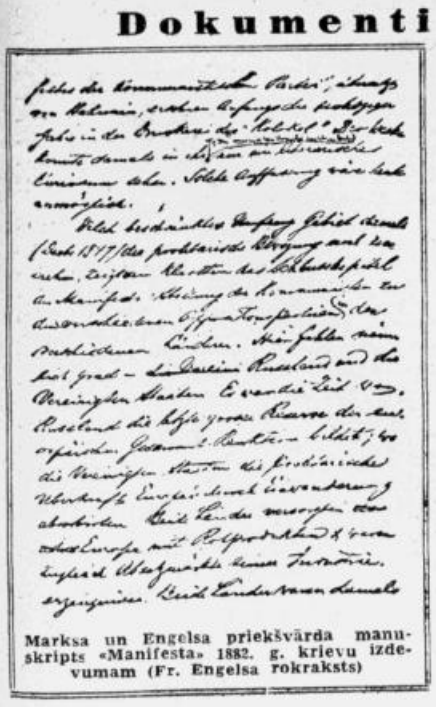

Marksa un Engelsa priekšvārda manuskripts «Manifesta» 1882. g. krievu izdevumam (Fr. Engelsa rokraksts)

LPSR Valsts Revolucijas muzejā atklāta interesanta izstāde, veltīta «Komunistiskās partijas manifesta» 100. gadadienai. Izstādē ievietotie eksponati — Marksa un Engelsa rokrakstu, daudzo «Manifesta» izdevumu, gleznu un zīmējumu fotokopijas — dod pārskatu par lielo zinātnieku dzīvi un revolucionaro darbību, «Komunistiskās partijas manifesta» milzīgo nozīmi visas pasaules darba ļaužu revolucionarajā kustībā, ko labi raksturo pazīstamie Ļeņina vārdi: «Šī nelielā grāmatiņa ir veselu sējumu vērta: tās garā dzīvo un darbojas līdz šim viss civilizētās pasaules organizētais un cīnošais proletariats.»

Starp eksponatiem — vācu, krievu un latviešu valodās iznākušo «Manifesta» pirmo izdevumu titullapas. Skatītāja interesi saista «Manifesta» pirmās lapas oriģinali korejiešu, kiniešu, japaņu, indiešu, siriešu, persiešu, arabu u. c. austrumu tautu valodās, kā arī dažādās Eiropas valstīs izdoto «Manifesta» titullapu fotokopijas.

Izstāde rāda «Komunistiskās partijas manifesta» ārkārtīgi plašo izplatīšanos visās pasaules zemēs: Australijā, Brazilijā, Itālijā, Ķīnā, Meksikā, Mongolijā, Norvēģijā, Persijā utt. Tas apstiprina izstādē redzamos biedra Staļina vārdus: «Visiem zināms, ka Markss un Engelss ar savu «Manifestu» ir radījuši veselu laikmetu.»

Plašais ilustrativais materials rāda Marksu un Engelsa lielo draudzību, viņu kopējo darbu un cīņu. Mākslinieku zīmējumos un gleznās mēs redzam Trīras pilsētu, kur dzimis Markss, Marksa un Engelsa sarunas ar strādniekiem, Marksu un Engelsu Mančesteras ielās, Marksa arestu Briselē 1848. gadā, dzejnieku Heini pie Kārļa un Ženijas Marksiem Parizē, Marksa priekšlasījumu komunistiskā strādnieku biedrībā Londonā (50-to gadu sākumā) u. c. Citi eksponati rāda Silezijas audēju sacelšanos 1844. gadā un 1848. gada revolucijas cīņas Vinē, Parizē, Berlinē.

Izstādes nākamie stendi rāda strādnieku revolucionārās kustības izvēršanos un attīstību Krievijā un Latvijā. Te izvietoti materiāli, kuri ilustrē 1905 gada revoluciju, 1917. gada Oktobra revolucijas uzvaru. Uz postamenta novietoti «Iskras», «Cīņas», «Brdzolas» pirmie numuri, kā arī daudzi uzsaukumi.

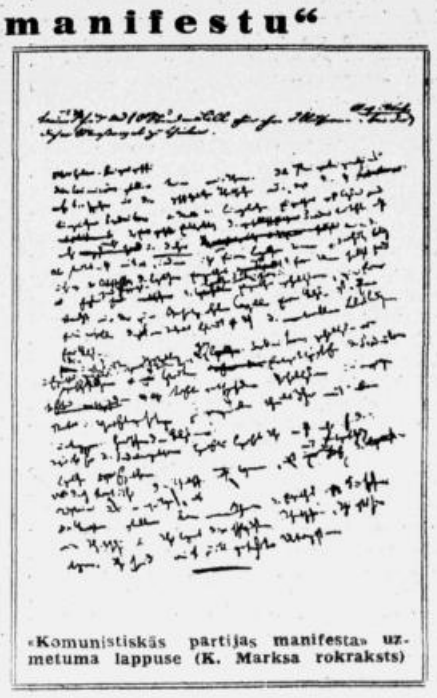

«Komunistiskās partijas manifesta» uzmetuma lappuse (K. Marksa rokraksts)

»Komunistiskās partijas manifesta« 100 gadi*)

Akademiķis P. VALESKALNS

Simts gadu pagājis kopš tā laika, kad iznāca izcilais zinātniskā komunisma programas dokuments — «Komunistiskās partijas manifests», kuru pirmās starptautiskās revolucionarā proletariata organizacijas — «Komunistu apvienības» uzdevumā uzrakstīja lielie proletariata skolotāji un vadoņi Kārlis Markss un Fridrichs Engelss.

Kā spēcīgas gaismas stars tumšajā kapitalisma naktī šis manifests parādīja cilvēcei ceļu no kapitalistiskās verdzības uz jaunu, bezšķiru sabiedrību, kur nebūs vietas cilvēka ekspluatacijai no cilvēka, kur katrs brīvais sabiedrības loceklis pilnīgi varēs izkopt savas gara dāvanas visas cilvēces labā. «Šī mazā grāmatiņa, — rakstīja Ļeņins par «Komunistiskās partijas manifestu», — vērta daudziem sējumiem: tās garā līdz šim laikam dzīvo un attīstās viss civilizētās pasaules organizētais un cīnošais proletariats» (Ļeņins. Raksti, 2. sēj., 10. lpp.).

«Komunistiskās partijas manifests» īsos, bet ļoti precizos un spilgtos vārdos dod ģenialu zinātniskā komunisma pamatprincipu izturzājumu un pamatojumu. «Šajā darbā, — raksta Ļeņins,— ar ģenialu skaidrību izteikts jaunais pasaules uzskats, konsekvents materialisms, kurš aptver arī sabiedrisko dzīvi, dialektika kā visplašākā un visdziļākā attīstības mācība, šķiru cīņas teorija un proletariata kā jaunās, komunistiskās sabiedrības darinātāja vispasaules vēsturiski revolucionarā loma» (Ļeņins. Raksti, 18. sēj., 6. lpp.).

Cilvēces labākie pārstāvji jau daudzus gadsimtus bija meklējuši līdzekļus un ceļus, kā nomainīt sabiedrību, kas uzbūvēta uz apspiešanas un pavergošanas pamatiem. Cilvēces vēsture ir bagāta ar pašaizliedzīgu progresivo spēku cīņu pret apspiedējiem, pret tumsonību, pret reakciju; tā ir bagāta ar progresivo spēku ciešanām un upuriem. Bet šī cīņa bieži vien norisinājās bez skaidri nospraustiem mērķiem un, galvenais, bez sabiedrības attīstības likumsakarību izprašanas. Tikai «Komunistiskās partijas manifestā» sabiedrības apspiestās šķiras ieguva īsto cīņas karogu un ieraudzīja īsto cīņas ceļu no kapitalistiskās verdzības uz bezšķiru socialisma un komunisma sabiedrisko iekārtu.

«Komunistiskās partijas manifestā» Markss un Engelss zinātniski pierādīja kapitalisma nenovēršamo bojāeju un proletariata lielo vēsturisko lomu cīņā par kapitalistiskās iekārtas gāšanu un jaunas komunistiskās sabiedrības izveidošanu.

Lūk, kāpēc «Komunistiskās partijas manifests» ir likts pamatā visām revolucionarām strādnieku šķiras partiju programām visā pasaulē.

«Komunistiskās partijas manifests» nebija kaut kāda kārtējā filozofijas sistema vai revolucionarās domas nejauša izpausme, tas ir plaši pārdomāts ģeniāls darbs, dibināts uz dziļas sabiedrības attīstības izpratnes un visstiprākajiem zinātnes pamatiem. Tas ir izaudzis no pašas dzīves.

«Manifests» radās laikā, kad kapitalistiskā iekārta kļuva jau par valdošo valsts iekārtu virknē Eiropas valstu, kad proletariats bija ne tikai radies kā sabiedriska šķira, bet kad tas sāka jau diezgan plaši uzstāties kā organizēts politiskās cīņas spēks. Lai atceramies kaut tikai tādas masveidīgas strādnieku kustības pagājušā gadsimta 30.—40. gados kā čartistu kustību Anglijā, Lionas audēju sacelšanos Francijā ar lozungu: «Dzīvot strādājot vai mirt cīnoties,» Silezijas audēju kustību Vācijā u. t. t.

Strādnieku šķiras uzstāšanās pieņēma arvien noteiktāk organizētu politisku raksturu, bet visumā proletariats vēl neapzinājās savu lielo vēsturisko lomu. Proletariats vēl nebija apbruņots ar zinātnisku teoriju, kas dotu tam sabiedrības attīstības likumību izpratni, kas palīdzētu tam noskaidrot tā pasaulvēsturisko lomu un līdzekļus cīņai par savu atbrīvošanu. Tādu zinātnisku revolucionaru teoriju, cieši saistītu ar proletariata praktiskajiem uzdevumiem, deva tikai Markss un Engelss, deva «Komunistiskās partijas manifests.»

*

«Komunistiskās partijas manifests» ir pirmā zinātniski izteiktā programa strādnieku šķiras cīņai par kapitalistiskās iekārtas gāšanu un jaunās komunistiskās sabiedrības celšanu. Tādu ģeniāli patiesi zinātnisku programu varēja izstrādāt, tikai pamatojoties uz pareizas sabiedrības attīstības izpratnes, pamatojoties uz īstas zinātnes. Pirms simts gadiem tas bija pa spēkam tikai tādiem zinātnes korifejiem un reizē arī strādnieku šķiras vadoņiem kā Markss un Engelss.

Markss un Engelss, augstu paceldamies pāri par sava laika zinātnes sasniegumiem, izveidoja vienīgi pareizo pasaules uzskatu — dialektisko materialismu. Dziļi iedziļinoties sabiedriskās dzīves attīstības gaitā, izplatot dialektiskā materialisma principus sabiedrības dzīves pētīšanā, viņi izveidoja arī vēsturisko materialismu, kurš deva iespēju pareizi izprast pat viskomplicētākās sabiedriskās parādības.

Bez dialektiskā un vēsturiskā materialisma nevarēja radīt zinātnisko komunismu. Tāpēc mēs redzam, ka socialisma un komunisma idejas pirms Marksa un Engelsa faktiski neiziet no spriedelējumu un sapņojumu ietvariem. Tāpēc mēs redzam, ka zinātniskais komunisms nozīmēja veselu apvērsumu politiskos, filozofiskos, vēsturiskos un ekonomiskos ieskatos. Šajās zinātnes nozarēs ar marksismu iezīmējās pavisam jauns laikmets. Var pilnīgi teikt, ka tikai marksisms pārvērta sabiedriskās zinātnes par īstām zinātnēm.

Pielietojot vēsturisko materialismu sabiedriskās dzīves un vēstures pētīšanā, Markss un Engelss jau «Komunistiskās partijas manifestā» deva zinātniski pamatotu cilvēces attīstības gaitas ainavu.

«Komunistiskās partijas manifests», konstatēdams visu antagonistisko cilvēces sabiedrību pamatlikumu — šķiru cīņu, dod īsu sabiedrības attīstības vēsturisku apskatu, parāda, ka feodalā iekārta aizstāja verdzības iekārtu un kapitalistiskā iekārta feodalo, parāda buržuazijas vēsturisko lomu, atsedz antagonistiskās pretrunas, kas izveidojušās kapitalistiskā iekārtā, un parāda, ka šīs pretrunas neatvairāmi novedīs kapitalistisko iekārtu bojā ejā.

Tālāk «Manifests» izseko proletariata vēsturisko attīstību, parāda proletariata stāvokli kapitalistiskā iekārtā, parāda, ka proletariats top par sabiedrisku šķiru, pamato proletariata vēsturisko uzdevumu kļūt par buržuazijas «kapraci». «Manifests» konstatē, ka buržuazijas bojā eja un proletariata uzvara ir «vienādi neatvairāmi.» «Manifests» secina, ka proletariata gala mērķis ir komunisms.

Cik tālu tas viss atšķiras no zinātnieku un politisko darbinieku spriedelējumiem par sabiedrības uzbūvi un attīstību pirms Marksa un Engelsa! Patiešām, marksisms izdarīja veselu revoluciju visā sabiedriskās domas vēsturē. Tikai Markss un Engelss ar zinātnisku precizitati parādīja nenovēršamo kapitalistiskās iekārtas sabrukuma nepieciešamību un jaunas komunistiskās sabiedrības iekārtas izveidošanu.

«Komunistiskās partijas manifests» dod dziļi zinātnisku buržuaziskās sabiedrības raksturojumu. Pretēji socialistiem utopistiem Markss un Engelss parādīja, ka buržuaziskai iekārtai ir ne gadījuma raksturs, bet gan ka tā ir nepieciešams posms cilvēces attīstībā. Viņi parādīja, ka, salīdzinot ar feodalismu, buržuaziskā iekārta bija progresiva parādība, jo deva spējīgus impulsus ražošanas spēku attīstībai.

«Komunistiskās partijas manifestā» Markss un Engelss ļoti spilgti reizē ar to parādīja arī kapitalistiskās iekārtas pretišķības.

Sarāvusi feodalisma važas, kas kavēja ražošanas spēku attīstību, buržuazija deva lielas iespējas šo spēku attīstībai, bet tikai līdz zināmam laikam. Drīzi vien kapitalistiskās ražošanas attiecības nonāk pretrunā ar ražošanas spēku attīstību, tad kapitalistiskās ražošanas attiecības savukārt bremzē ražošanas spēku attīstību.

Dziļās pretrunas starp ražošanas spēkiem un ražošanas attiecībām izpaužas ekonomiskās krizēs, kuras, laiku pa laikam uznākot, kā drudzī krata buržuazisko sabiedrību. Buržuazija cenšas pārvarēt šīs krizes, iznīcinot ne tikai saražotos produktus, bet arī daļu jau radīto ražošanas spēku; no otras puses, lai novērstu krizes, buržuazija cenšas iekarot jaunus tirgus un vēl stiprāk ekspluatēt vecos. Bet tas viss krizes ne tikai nenovērš, bet pat tās saasina.

«Komunistiskās partijas manifests» atsedz kapitalistiskās iekārtas īstenību un atmasko buržuazijas liekulīgās runas par brīvību, vienlīdzību un tamlīdzīgām skaistām lietām. Markss un Engelss parāda, ka buržuazija «nav atstājusi starp cilvēku un cilvēku nekādas citas saites kā tikai kailo interesi, kā tikai bezjūtīgo samaksu skaidrā naudā. Dievbijīgo sapņojumu bruņnieciskās sajūsmas, mietpilsoniskās smeldzes svētās šalkas tā noslīcinājusi egoistiska aprēķina ledainajā ūdenī. Personīgo cieņu tā padarījusi par maiņas vērtību un neskaitāmo dokumentari apstiprināto un godam iegūto brīvību vietā tā nodibinājusi vienu vienīgu nekautrīgu tirdzniecības brīvību. Vārdu sakot, ar reliģiskām un politiskām iluzijām aizplīvurotas ekspluatacijas vietā tā ir likusi atklāto, nekaunīgo, tiešo, derdzīgo ekspluataciju.

Buržuazija noņēmusi svētuma orealu visiem, līdz tam godātiem un ar svētu bijību uzlūkotiem darbības veidiem. Tā padarījusi ārstu, juristu, mācītāju, zinātnes vīru par savu samaksātu algotu strādnieku.»

Cik akuti un ar kādu spēku skan šie vārdi šodien, attiecoties uz mūsdienu kapitalistiskajām, imperialistiskajām valstīm! Mēs redzam, ka tur tagad vēl vairāk nekā senāk viss tiek mērīts naudā. Tur par pirkšanas un pārdošanas objektu ir kļuvis viss, ieskaitot cilvēka godu, cieņu, sirdsapziņu, zinātni, mākslu un pat valstu suverenitati. Tas ir novedis buržuazisko sabiedrību dziļā izkurtējumā, izvirtībā; tas ir novedis pie buržuaziskās zinātnes un sevišķi mākslas pagrimšanas un degradacijas. Faktiski modernā buržuaziskā sabiedrībā par derīgu tiek atzīts tikai tas, kas noder izvirtušam prātam, un tas, kas var derēt imperialistiskajiem kara kurinātājiem. Par citām patiesām cilvēces kulturas vērtībām mūsdienu imperialistiskajai buržuazijai nav daļas. Tāpēc tagadējās kapitalistiskās valstīs dzīvo lielā nabadzībā daudzi izcilie zinātnieki, literaturas un mākslas darbinieki, kuriem ir sirdsapziņa un kuri negrib kalpot imperialistu savtīgajām interesēm.

Mēs redzam, ka modernais kapitalisms tā imperialistiskajā stadijā žnaudz katru progresu un neš cilvēcei tikai postu, ekonomiskas krizes, bezdarbu, nabadzību. Imperialisti cenšas pagarināt kapitalistiskās iekārtas mūžu, kurinot arvien jaunus asiņainus karus, pārdalot jau sadalīto pasauli. Bet visi šie drudžainie imperialistu paņēmieni neizglābs viņus no bojā ejas.

Jau Markss un Engelss parādīja, ka buržuazija ir izpildījusi savu vēsturisko lomu, ka tās tālākā politiskā un ekonomiskā kundzība tikai kavēs sabiedrisko attīstību, tās darbība kļūs arvien negativāka.

Šīs tezes pareizība vēl spilgtāk ir izpaudusies pēdējos gadu desmitos, kad buržuazijas negativo darbību katru dienu izjūt visplašākās darba tautas masas, bet pozitivo pat dienā ar lukturi nevar saredzēt.

«Komunistiskās partijas manifesta» autori zinātniski pierādīja, ka kapitalisma bojā eja nav atvairāma. Bet pierādīdami to, Markss un Engelss nebūt nedomāja, ka šī kapitalisma bojā eja notiks pati par sevi, automatiski, pašplūsmes ceļā. Pavisam otrādi, viņi māca, ka kapitalisms ir jāiegrūž kapā. «Manifests» aizrāda, ka «buržuazija ne tikai izkalusi ieročus, kas tai nes nāvi; tā ir radījusi vīrus, kas šos ieročus lietos — modernos strādniekus, proletariešus.»

Markss un Engelss parādīja, ka kapitalisms ies bojā varas ceļā, gāžot buržuaziju un nodibinot sabiedrisko iekārtu, kur valdošā būs strādnieku šķira. Markss un Engelss pirmie parādīja grandiozo proletariata nozīmi sabiedrības pārejā no kapitalisma uz socialismu.

Proletariatu rada lielā mašinizētā rūpniecība, viņš aug un attīstās vienlaikus ar buržuazijas attīstību.

«Komunistiskās partijas manifests» parāda, ka kapitalistiskajā iekārtā strādnieki ir spiesti pārdot savu darba spēku un ka ar to viņi pārvēršas precē «kā kurš katrs cits tirdzniecības priekšmets un tāpēc tāpat paklauti visām mainīgajām konkurences nejaušībām, visām tirgus svārstībām.»

Izplatoties mašinizētai rūpniecībai, strādnieks pārvēršas par vienkāršu mašīnu piedēkli. Tāds stāvoklis strādnieku nomāc un kroplo.

Mēs redzam, ka jau no paša sava eksistences sākuma strādnieki sāk cīņu pret buržuaziju. Šī cīņa pāriet dažādas attīstības pakāpes. Sākumā cīnās tikai atsevišķi strādnieki, tad vienas fabrikas strādnieki vai vienas nozares strādnieki vienā apvidū pret atsevišķiem buržujiem. Sākumā cīņa bieži vien ir neapzinīga, neorganizēta, bet pamazām tā pieņem apzinīgu, organizētu formu; cīņa starp atsevišķiem strādniekiem ar atsevišķiem buržujiem pārvēršas šķiru cīņā starp divām sabiedriskām šķirām — buržuaziju un proletariatu. Ekonomiskā cīņa pāraug politiskā cīņā. Sākumā proletariats ir no konkurences saskaldīta masa, bet, pieaugot proletariatam, pieaug viņa saliedētība, pieaug viņa šķiras apziņa.

«No visām šķirām, — teikts «Manifestā», — kas mūsu dienās stāv pretim buržuazijai, tikai proletariats ir patiesi revolucionara šķira. Pārējās šķiras, attīstoties lielrūpniecībai, panīkst un aiziet bojā, proletariats ir lielrūpniecības pašas vistiešākais produkts.»

Proletariata stāvoklis sabiedrībā un tā revolucionarā būtība dara kvalitativi atšķirīgu arī tā revolucionaro kustību un tās mērķus. «Visas līdzšinējās kustības, — raksta Markss un Engelss, — bija mazākuma kustības vai kustības mazākuma interesēs. Proletariskā kustība ir milzīga vairākuma patstāvīga kustība, milzīga vairākuma intereses.»

«Komunistiskās partijas manifests» parāda, ka šķiru cīņai, kas norisinās buržuaziskajā sabiedrībā, neatvairāmi jānoiet līdz tam asajam momentam, kad tā pāriet atklātā revolucijā, kad proletariats, ar spēku gāžot buržuaziju, nodibina savu valdību.

«Manifests» aizrāda, ka «strādnieku revolucijā pirmais solis ir pacelt proletariatu par valdošo šķiru.» «Proletariats, — turpina «Manifests», — izmantos savu politisko varu, lai pakāpeniski atņemtu buržuazijai visu kapitalu, lai centralizētu valsts, t. i. par valdošo šķiru organizētā proletariata rokās visus ražošanas rīkus un lai iespējami ātri pavairotu ražošanas spēku masu.»

No tā mēs redzam, ka jau «Komunistiskās partijas manifestā» skaidri ir izteikta viena no visgalvenākajām marksisma idejām, ideja par «proletariata diktaturu», kaut gan pašu šo nosaukumu Markss un Engelss sāk lietot mazliet vēlāk, rezumējot 1848. gada revolucijas rezultatus.

«Komunistiskās partijas manifests» skaidri māca, ka ceļš no kapitalistiskās iekārtas uz komunismu iet caur proletarisko revoluciju un proletariata diktaturu. Noraidot visus socialistu utopistu, tā saucamo «īsto» socialistu un citu fantastiskos murgus par it kā mierīgu socialistiskās sabiedrības uzbūvi, pārliecinot kapitalistu valdošās aprindas ar socialisma pievilcību, Markss un Engelss atklāti un skaidri pacēla jautājumu par kapitalistiskās iekārtas gāšanu ar varu revolucijas ceļā.

«Komunistiskās partijas manifests» noslēdzas ar spilgtiem vārdiem:

«Komunisti tur par nicināmu lietu slēpt savus uzskatus un nolūkus. Viņi atklāti pasaka, ka viņu mērķi sasniedzami, tikai ar varu gāžot visu līdzšinējo sabiedrisko iekārtu. Lai dreb valdošās šķiras Komunistiskās Revolucijas priekšā! Proletariešiem tur nav nekā ko zaudēt kā tikai savas važas. Bet iegūs viņi visu pasauli.

Visu zemju proletarieši, savienojieties!»

«Komunistiskās partijas manifests» parāda arī paša proletariata nākotni.

«Ja proletariats cīņā pret buržuaziju nepieciešami apvienojas šķirā, — teikts «Manifestā». — ja ar revolucijas palīdzību tas padara sevi par valdošo šķiru un kā valdošā šķira ar varu iznīcina vecās ražošanas attiecības, tad līdz ar šīm ražošanas attiecībām tas iznīcina šķiru pretstata eksistences nosacījumus, likvidē šķiras vispār un tādējādi arī savu paša kā šķiras kundzību.

Vecās buržuaziskās sabiedrības vietā ar tās šķirām un šķiru pretstatiem stājas asociacija, kurā ikviena individa brīvā attīstība ir visu individu brīvas attīstības nosacījums.»

Tāds īsumā ir spilgtais proletariata uzdevumu raksturojums, ko dod «Komunistiskās partijas manifests». Šā raksturojuma galvenā būtība ietilpst arī šodien komunistisko partiju programās.

«Manifests» dod arī spilgtu komunistiskās partijas raksturojumu, kā partijas, kura izteic visplašāko darba ļaužu masu intereses un cīnās par šo interešu realizēšanu. «Manifests» aizrāda, ka komunistiem «nav nekādu no viņa proletariata interesēm šķirtu interešu», ka komunistiskā partija ir neatraujama strādnieku šķiras daļa, tās priekšpulks. Dažādu naciju proletariešu cīņās tā izceļ un aizstāv visa proletariata kopīgās, no tautības neatkarīgās intereses. Komunistiskās partijas mērķis ir buržuazijas kundzības gāšana un proletariata politiskās varas iekarošana.

Komunistu partijas mērķis ir iznīcināt privato īpašumu uz ražošanas līdzekļiem, aizstājot to ar sabiedrisku īpašumu, uz kura pamata atvērsies visas iespējas cilvēka personības attīstībai, kulturas un zinātnes uzplaukumam.

«Manifests» dod dziļi zinātnisku komunistiskās partijas kā revolucionarās proletariata partijas pamatojumu. Reizē ar to tas atmasko un izsmej buržuazijas melus par komunistu nolūkiem. Tādu buržuazijas un tās algotņu melu par komunistiem netrūkst arī šodien. Nevarēdama atspēkot komunisma idejas pēc būtības, buržuazija keras pie tās iemīļotā ieroča — meliem. Tagad daudzi buržuazijas pārstāvji pat tā saucamo preses brīvību izprot pirmkārt kā melu brīvību. Bet vai nav skaidrs, ka ar melu palīdzību nevar tālu tikt?

*

«Komunistiskās partijas manifests» ir dziļš jo dziļš domu avots, tas jaunā apgaismojumā nostādīja un ģeniāli atrisināja strādnieku kustības un socialisma pamatjautājumus, tā liesmainie vārdi, tā cēlās idejas līdz šim laikam savilņo katra progresivā cilvēka prātu un sirdi.

Aizvadītie straujie, vispasaules notikumu pilnie simts gadi kopš «Komunistiskās partijas manifesta» pasludināšanas deva vēsturisku pārbaudi tā izteiktām idejām, un mēs redzam, ka šī pārbaude ir teicami izturēta. Par šo ideju pareizību ir savā praktiskā dzīvē pārliecinājušās plašas darba tautas masas un nākušas pie atziņas, ka patiešām nav cita ceļa, lai atbrīvotos no apspiešanas un ekspluatacijas, no nabadzības un bada, kā vienīgi ceļš, kuru uzrādīja «Komunistiskās partijas manifests».

Tāpēc buržuazija drebēdama domā par savu likteni, neieredz «Manifestu», neieredz marksismu vispār. Buržuazija pielieto visus līdzekļus, lai aptumšotu darba ļaužu prātus, saindētu viņu apziņu. Ļeņins pareizi aizrādīja, ka arī tā saucamā modernā buržuaziskā demokratija «ir nekas cits kā brīvība spredikot to, ko buržuazijai ir izdevīgi spredikot, bet izdevīgi tai ir spredikot visreakcionarākās idejas, reliģiju, tumsonību, ekspluatatoru aizstāvēšanu u. tml.». Buržuazija laiž darbā arī visizsmalcinātāko demagoģiju, cenšas aizsegt ar tās demagoģijas plīvuru savus īstos nodomus, sevišķi savus imperialistiskos plānus, vērstus pret darba tautas interesēm.

Buržuazija visiem spēkiem cenšas iznīcināt komunismu, iznīcināt marksismu, apgāzt marksistisko teoriju vai vismaz izskaust tās revolucionaro būtību. Šajā kauna pilnajā darbā buržuazijai palīdz visādi tās dienderi, algotņi, rokaspuiši, visādi renegati, bet it sevišķi buržuazijas kalpībā pārgājušie socialdemokratiskie lideri.

Par tādiem marksisma iznīcinātājiem 1934. gadā VK(b)Partijas XVII kongresā ļoti spilgti runāja biedrs Staļins. Viņš teica:

«Runā, ka Rietumos dažās valstīs marksisms jau esot iznīcināts. Runā, ka to esot iznīcinājusi buržuaziski nacionalistiskā strāva, ko dēvē par fašismu. Tas protams ir blēņas. Tā var runāt vienīgi cilvēki, kas nezina vēsturi. Marksisms ir strādnieku šķiras pamatinteresu zinātnisks izpaudums. Lai iznīcinātu marksismu, — jāiznīcina strādnieku šķira. Bet iznīcināt strādnieku šķiru nav iespējams. Vairāk nekā 80 gadi ir pagājuši kopš tā laika, kamēr marksisms parādījies uz skatuves. Šai laikā desmiti un simti buržuazisku valdību ir mēģinājušas iznīcināt marksismu. Un kas iznāca? Buržuaziskās valdības ir nākušas un gājušas, bet marksisms ir palicis. Vēl vairāk — marksisms ir panācis to, ka tas ir guvis pilnīgu uzvaru zemeslodes vienā sestajā daļā, turklāt guvis uzvaru tai pašā zemē, kur marksismu atzina par galīgi iznīcinātu» (J. Staļins. «Ļeņinisma pamati», 575. lpp.).

Šos biedra Staļina norādījumus derētu iegaumēt arī šīsdienas marksisma iznīcinātājiem kapitalistiskās zemēs, tad viņi nenostādītu sevi tik smieklīgā stāvoklī.

Zinātniskais komunisms ir zinātne un visprogresivākā zinātne, tāpēc tas ir arī jāuzlūko kā zinātne. Tas nozīmē, no vienas puses, ka to nepieciešams studēt, iegaumēt, no otras puses, tas nozīmē, ka arī tas attīstās un papildinās tāpat kā kura katra cita īsta zinātne.

Markss un Engelss nekad neuzlūkoja savu mācību kā kautko sastingušu, nemainīgu, kā dogmu. Pavisam otrādi, viņi daudzkārt aizrādīja uz to, ka arī viņu izveidotā mācība paredz tālāko attīstību, tālāko izveidošanu līdztekus tālākai sabiedriskās dzīves attīstībai.

Tādus pašus ieskatus Markss un Engelss ir attiecinājuši arī uz «Komunistiskās partijas manifestu». Tā, piemēram, savā kopējā priekšvārdā 1872. gada vācu izdevumā viņi pasvītro, ka, neskatoties uz pārmainījušamies apstākļiem, «Manifestā» attīstītie vispārīgie pamatprincipi visumā paliek pareizi. Bet turpat viņi aizrāda: «Atsevišķas vietas šur tur būtu labojamas. Šo pamatprincipu praktiskā lietošana... visur un vienmēr būs atkarīga no ikreizējiem vēsturiskiem apstākļiem.»

Markss un Engelss dzīvoja un darbojās tai laika posmā, kad kapitalisms gāja vēl pa augšupejas ceļu, kad tas nebija vēl sasniedzis savu imperialisma stadiju. Saprotams, ka tādos apstākļos Markss un Engelss nevarēja redzēt arī imperialisma attīstības likumsakarības, kas neizbēgami stipri skar šķiru cīņu un proletariskās revolucijas jautājumus.

Jaunos apstākļos marksismu ļoti sekmīgi attīstīja tālāk Ļeņins un Staļins. Ne par velti biedrs Staļins nosauca Ļeņinismu par imperialisma un proletariskās revolucijas laikmeta marksismu. Ļeņinisms ir marksisma turpinājums tālākos sabiedrības attīstības apstākļos. Ļeņins un Staļins aizsargājot marksismu no daudziem dažādādiem tā ienaidniekiem, viņi aizsargāja marksismu no sagrozījumiem un kropļojumiem, ar ko tik dedzīgi mīl nodarboties visādi renegati un oportunisti. Reizē ar to Ļeņins un Staļins radoši attīstīja tālāk marksismu. Nav neviena strādnieku šķiras cīņas jautājuma, kurš nebūtu radoši tālāk attīstīts Ļeņina un Staļina darbos. Bez tādas tālākas attīstības zinātniskais komunisms mūsdienās nevarētu sekmīgi pildīt savu milzīgo mobilizējošo un organizējošo lomu.

Tā, piemēram, pirmajā «Manifesta» uzmetumā Engelss rakstīja, ka «komunistiskā revolucija būs ne tikai nacionala, bet norisināsies vienlaicīgi visās civilizētās zemēs, t. i. vismaz Anglijā, Amerikā, Francijā un Vācijā.» Pētīdami priekšimperialistisko kapitalismu, Markss un Engelss nāca pie slēdziena, ka proletariata revolucija nevar uzvarēt vienā zemē vien, ka tā var uzvarēt tikai tad, ja revolucija norisināsies vienlaicīgi vismaz civilizēto zemju lielākajā daļā. Bet Ļeņins, pētīdams imperialistisko kapitalismu, vadoties no marksistiskās teorijas, nāca pie slēdziena, ka jaunos apstākļos socialistiskā revolucija pilnīgi var uzvarēt vienā zemē, ka, pat otrādi, imperialisma laikmetā nav iespējama vienlaicīga revolucija visās zemēs. Tas ir spilgts radošā marksisma piemērs.

Tāpat, tālāk attīstīdams marksistisko mācību par valsti un proletariata diktaturu, Ļeņins, ņemot vērā jaunu pieredzi, atklāja padomju varu kā proletariata diktaturas valsts formu. Šim Ļeņina atklājumam ir milzīga nozīme.

Ļeņins un Staļins tālāk attīstīja arī «Manifestā» izteikto mācību par komunistisko partiju.

Ļeņins un Staļins organizēja un izaudzināja stipru, saliedētu komunistisku partiju, apbrunotu ar pareizu un spēcīgu marksisma-ļeninisma teoriju, partiju, kas vienmēr skaidri apzinājusies savus mērķus.

Marksisma karogu jau pus gadsimtu sekmīgi nes uz priekšu tāda spēcīga partija kā bolševiku partija, kas ir apvienojusi zem šā slavenā karoga miljonus un miljonus darba ļaužu. Zem marksisma karoga pulcē darba

(Turpinājums 3. lapas pusē)

*) Izvilkums no referata, kas nolasīts LPSR Zinātņu akademijas sesijā š. g. 26. febr.

Markss sarunās ar strādniekiem Londonas tavernā (70-tie gadi)

Heine pie Kārļa un Ženijas Marksiem Parizē, 1844. gadā

„Komunistiskās partijas manifesta" 100 gadi

(Turpinājums no 2. lapas puses)

tautu uz atbrīvošanas cīņu arī komunistiskās partijas citās zemēs.

Boļševiku partijas vadībā Krievijas strādnieki un darba zemnieki nogāza buržuazijas valdību un saņēma varu savās rokās, lai celtu socialisma valsti. Lielā Oktobra socialistiskā revolucija bija vislielākā «Komunistiskās partijas manifesta» ideju uzvara.

Lielā Oktobra socialistiskā revolucija ievadīja jaunu eru cilvēces attīstības vēsturē — sākās tā vēsturiskā pāreja no kapitalisma uz komunismu, kuru paredzēja un zinātniski pamatoja Markss un Engelss jau «Komunistiskās partijas manifestā».

Grandiozā socialistiskā celtniecība Padomju zemē ir jau pilnīgi realizējusi lielāko tiesu no «Komunistiskās partijas manifesta» izteiktajām idejām.

Lauksaimniecības kolektivizacija pavēra neredzēti plašas perspektivas zemniecībai, *atbrīvojot to no tā* lauku dzīves idiotisma, par ko runāja «Komunistiskās partijas manifests».

Padomju zemē ir notikusi arī vesela revolucija kulturas laukā. Visai tautai ir atvērtas visu izglītības iestāžu durvis. Katrs pilsonis var izvēlēties sev piemērotu specialitati un pilnīgi to izkopt. Zinātne mūsu zemē nav atrauta no tautas kā kapitalistiskajās valstīs, bet iet kopsolī ar tautu, jo kā augstākās zinātniski pētnieciskās iestādes, tā praktiskā darba darītāji vienādi ir ieinteresēti par zinātnes kāpināšanu un zinātnes sasniegumu drīzu realizaciju praksē.

Tikai padomju iekārta pavēra inteģencei neierobežotas perspektivas tās radošajam darbam. Tāpēc mēs redzam, ka padomju zinātnieki, rakstnieki, mākslinieki jūt par savu vislielāko goda pienākumu kalpot savai tautai, savai socialistiskajai dzimtenei.

«Nevar uzlūkot par nejaušību, — teica biedrs Molotovs savā Lielās Oktobra socialistiskās revolucijas 30. gadadienai veltītajā runā, — ka tagad labākie literaturas darbi pieder to rakstnieku spalvai, kuri jūt savas nesaraujamās idejiskās saites ar komunismu. Mūsu zemē komunisms sajūsmina uz iedvesmojošu darbu, uz varonīgu cīņu par Tēvzemi, uz augsti idejisku radošo darbu.»

Domājot vienmēr par savu augšupeju, par cilvēces progresu, mūsu socialistiskā sabiedrība necieš neko tādu, kas velk cilvēku atpakaļ, kas aptumšo viņa prātu vai kas ir vienaldzīgs pa cilvēces likteni. Lūk, kāpēc socialistiskā sabiedrība asi kritizē arī atsevišķu intelīģentu klanīšanos izkurtējušās, degradējušās buržuaziskās kulturas priekšā.

Padomju Savienībā ir realizētas arī «Komunistiskās partijas manifesta» idejas par to, ka socialistiskā revolucija iznīcinās nacionalo apspiešanu, apspiešanu, kura līdz šim laikam ir milzīgs kauna traips buržuazisko valstu iekārtai.

«Manifestā» teikts: «Kādā mērā tiks iznīcināta iespēja vienam individam eksploatēt otru, tādā pašā mērā tiks iznīcināta arī iespēja vienai nacijai eksploatēt otru.

Izbeidzoties šķiru antagonismam pašās nacijās, izbeigsies arī naciju naidīgā nostāja vienai pret otru.»

Brālīgā tautu draudzība Padomju Savienībā ir lielisks piemērs par «Manifestā» izteikto ideju pareizību. Visu zemju tautas tagad jo spilgti redz un pārliecinās, ka imperialisms atņem tautām brīvību, neatkarību, suverenitati, ka tikai Padomju Socialistiskā valsts pašaizliedzīgi cīnās par tautu interesēm, par mieru starp tautām, par viņu brīvību, par viņu suverenitati, par viņu drošību.

Padomju Savienībā tautu draudzība ir milzīgs radošs spēks, ir viens no diženajiem socialistiskās celtniecības faktoriem.

Buržuaziskajā sabiedrībā attiecības starp sabiedrības locekļiem valda zvēru likumi: «Homo homini lupus» (Cilvēks cilvēkam vilks) vai «Bellum omnium contra omnes» (Visu cīņu pret visiem). Mūsu socialistiskā sabiedrība ir dibināta uz pavisam pretējiem morales pamatiem. Socialistiskās sabiedrības locekļus apvieno kolektivisms, biedriskums, savstarpējā palīdzība. Mūsu princips ir: «Katrs par visiem, visi par katru». Šī jaunā morale plaši izpaudās Lielajā Tēvijas karā, tā plaši izpaužas ikdienas darbā mūsu rūpnīcās, mūsu laukos. Tas kāpina darba rezultatus, palīdz ātrāk sadziedēt kara brūces, tas palīdz izpildīt pēckara piecgadi, četros gados.

Runājot Ļeņina vārdiem, var teikt, ka tagad patiesām ir skaidri redzams, ka ārpus socialisma nav cilvēcei izejas no kariem, no nabadzības, no vēl miljonu un miljonu cilvēku bojā ejas. Šo patiesību, par laimi, tagad ir jau sapratušas visplašākās tautu masas.

Ja pirms simts gadiem Markss un Engelss rakstīja: «Pa Eiropu klīst rēgs — komunisma rēgs», tad tagad komunisms ir kļuvis jau par visstiprāko, neatvairāmo spēku. Ja tad «Komunisma apvienība» apvienoja tikai pāris simts cilvēku, tad tagad komunistu partijas rindās ir jau pāri par 20 miljonu biedru, bet aiz viņiem stāv, viņiem sēko, no viņiem mācās citi tautas miljoni un miljoni.

Padomju Savienības pieredze spilgti parāda, ka strādnieku šķira ir spējīga ne tikai gāzt veco, uz ekspluatacijas pamatiem dibināto sabiedrisko iekārtu, bet ka ir spējīga celt arī jaunu, labāku sabiedrības iekārtu, kurā nav vietas ne ekspluatacijai, ne ekspluatatoriem.

Padomju iekārta ir spilgti parādījusi savas priekšrocības kā mierīgā celtniecības darbā, tā arī visgrūtākajos kara apstākļos. Tagad, kad kapitalistiskās pasaules pamati arvien stiprāk un stiprāk grīļojas zem savu iekšējo pretstatu iedarbības, padomju tauta pārliecināti un neatlaidīgi iet uz komunismu.

Mēs dzīvojam tajā vēsturiskajā momentā, kad «Komunistiskās partijas manifestā» izteiktās idejas realizējas dzīvē arvien plašākos apmēros. Socialisma spēki, īstenās demokratijas spēki pieaug ar katru dienu: tie nomainīs veco, izkurtējušo, atmirstošo kapitalistisko iekārtu.

Marksa-Engelsa-Ļeņina-Staļina uzvarošā mācība ir cīņas karogs visam cilvēces progresam. Viņa sauc uz pilnīgu komunisma uzvaru!

Fakti, kas runā paši par sevi

KAD PAR LUGU SPRIEŽ PĒC VIRSRAKSTA...

Pazīstamais amerikaņu dramaturgs Emets Laverijs pagājušā gada rudenī iesniedzis MGM studijai scenariju «Džentlmeņi no Atenām». Firma vēl nebija paguvusi dot savu atsauksmi, kad radiofonā jau uzstājās kāda Leila Rodžersa kundze, kas manuskriptu nosauca par komunistisku.

Iejaucās Pretamerikaņu darbības komisija, un sekoja aizliegums uzņemt šo filmu. Bet scenarija autors nepadevās. Viņš iesūdzēja Rodžersa kundzi tiesā un pieprasīja atlīdzināt zaudējumus. Tiesas zālē Rodžersa kundze bija spiesta atzīt, ka viņa scenariju nav nemaz lasījusi. «Bet, spriežot pēc nosaukuma, man likās, ka filmas varoņi ir partizani.»

Tātad pat Trumena doktrinas piekritēji netic, ka Grieķijas reakcionārās valdības aprindās ir kaut vai viens «džentlmenis»...

KLAUSOTIES ASV RADIOFONU

Amerikaņu raidītājs «American Broadcasting Corporation» regulari rīko pārraides skolu jaunatnei, starp citu organizē arī sacensības vidusskolu audzēkņiem par aktualiem politiskiem jautājumiem. Sacensības dalībniekus sapulcina studijā, uzvarētāju noteic pēc lielākā iegūto punktu skaita.

Uzdoti šādi jautājumi: «Kādas galvaspilsētas strādniekiem tagad jādodas uz darbu kājām, tāpēc ka streiko satiksmes līdzeklu darbinieki?» un «Kas ir šī streika iemesls?»

Kāds jauneklis uz pirmo jautājumu pareizi atbildēja: «Roma». Attiecībā uz otro jautājumu viņam radās šaubas, un viņš atbildēja vilcinādamies: «Vai Komunistiskā Partija?»

«Pareizi!» — priecīgi izsaucās sacensības organizators. — «Ļoti pareizi! Par šo atbildi tu saņemsi 50 papildpunktus!»

Lūk, kāds ir Amerikas radiofona šķietamais bezpartejiskums un brīvība!

AIZLIEGTO FILMU SARAKSTS

Amerikas Savienotajās Valstīs tagad publicēts «Melnais saraksts», kurā ietilpst visas pretamerikaniskās filmas. Minēsim dažus piemērus līdz ar filmas aizlieguma oficialo motivējumu.

Viljama Vailera filma «Mūsu dzīves labākie gadi» aizliegta tāpēc, ka tā rāda amerikaņu baņķieri, kam nauda dārgāka nekā dzīviņa un kurš nepiešķir demobilizētiem amerikaņu kareivjiem aizdevumus.

«Mārdži» — nenozīmīga mīlestības filma no studentu dzīves, kurā kāds profesors aicina valdību atsaukt amerikaņu karaspēku no Ķīnas.

«Martas Iversas mīlestības dēkas» — banala melodrama, aizliegta tāpēc, ka tanī rūpnīcas īpašnieks parādīts neizdevīgā gaismā.

«Flotes lepnums» — jo tanī kāds jūrnieks nosoda rašu diskriminaciju.

Šajā sarakstā, saprotams, ir arī visas kara laikā izlaistās filmas par Padomju Savienību, jo tās esot «sarkanā propaganda».

BRĪVĪBAS UN CIVILIZACIJAS ŽŅAUDZĒJI

ŽANIS GRĪVA

Pēdējās dienās visu demokratisko pasauli satrauca ziņa, ka Francijas valdība, kas nereprezentē tautu, bet pārstāv tā sauktās 200 ģimenes, atvērusi Francijas un fašistiskās Spanijas robežu. Neilgi pirms šā skandalozā notikuma «Humanitē» rakstīja: «Vašingtona nolēma — pirms ietilpināt Spaniju to valstu sarakstā, kas saņems palīdzību pēc «Maršala plāna», Amerikas Savienoto Valstu satelītu valdībām, un pirmkārt Francijai, jāatjauno tirdzniecības attiecības ar spaņu tautas slepkavu. Franču reakcionārās aprindas gaida tikai sava amerikaņu saimnieka signalu.»

Signals tika dots. Žoržs Bido, Francijas reakcijas un savu Volstrita saimnieku vārdā, pāri Pirenejiem draudzīgi paspieda ģenerała Franko asiņaino roku. Vecie draugi satikās. Satikās zem maskas, uz kuras rakstīts: «Brīvība, brālība, vienlīdzība.» Šis franču tautas svētais un vēsturiskais lozungs nebūt netraucē 200 ģimeņu politiķus. Viņi to saprot citādi: «Brīvību apspiedējiem, brālību ar slepkavām, vienlīdzību ar vienlīdzīgiem.» Maskas viņi lieto tikai tāpēc, lai tauta tos nepazītu. Bet nav tādas maskas, kuras vēsture nebūtu norāvusi.

Kas ir šie vīri, kuri šodien saprotas ar ģenerali Franko un Volstritā, Londonā un Parizē tik skaļi klaigā par «brīvības», «demokratijas» un «civilizacijas» glābšanu? Vai viņi nav kaulu no tā paša kaula un miesa no tās pašas miesas tiem, kas kādreiz Minchenē atraisīja vācu fašistiskajai chimerai spārnus, kliegdami, ka viņi to darot visu tautu miera interesēs? Vai tie, kas šodien atvēruši Francijas un Spanijas robežu un mēģina iestāstīt, ka to dara spaņu tautas un demokratijas interesēs, nav tie paši, kas toreiz, kad visa spaņu tauta cīnījās pret Hitlera un Musolini algotni ģenerali Franko, aizvēra šo pašu robežu, lai Spanijas republika drīzāk nosmaktu vācu un itaļu fašistu pulvera dūmos? Mēs viņus pazīstam. Vēsture mums tos mācījusi pazīt. Tie ir tie paši.

Pārskirstīsim vēstures lappuses. Nemeklēsim ilgi, jo mežā koku viegli atrast. 1936. gadā spaņu fašisti uzsāka sazvērestību pret Spanijas republiku. To, ko līdz tam laikam viņi nebija varējuši panākt ar meliem, draudiem, pozetām un slepeniem pistoļu šāvieniem, viņi centās panākt ar lielgabaliem, tankiem un lidmašīnām, ko viņiem piegādāja Berline un Roma. Sazvērestības pirmajās dienās, kad Gvadalkviviras sudrabainā straume krāsojās sarkana nošauto republikaņu asinīs, Hersta un viņa kompanijas skribenti Sevilā pulcējās preses konferencē. Viņi asināja zīmuļus un gaidīja ierodamies jaunizcepto caudillo — ģenerali Franko. Kad parādījās viņa šimpanzei līdzīgais stāvs, Hersta vergi piecēlās un aplaudēja.

Franko plāpāja ilgi un daudz, kā to parasti dara aprobežoti cilvēki, kurus gadījums izvirzījis kādā vadošā postenī, vai arī slepkavas, kas ar muldēšanu cenšas novērst uzmanību no savām asiņainajām rokām. No šīs vārdu straumes minēsim tikai divus teikumus, kas labi noderēs arī tanī dienā, kad karātavas no Nirnbergas pārvedīs uz Madridi. «Mūsu cīņa, — sacīja ģenerālis Franko, — ir ne tikai spaniešu, bet arī starptautiska problema. Es esmu pārliecināts, ka Vācija un Itālija atbalstīs mūsu mērķus».

Savās runās ģenerālis Franko parasti pieminēja tikai savus vistuvākos draugus — maizes tēvus Hitleru un Musolini. Rūdīti noziedznieki zina, kādas kārtis var atklāt un kādas jāpatur aizklātas.

Taču drīz vien izrādījās, ka ģenerała Franko draugu pulks ir daudz lielāks. Viņi staigāja maskās kā klauni cirka arenā. Francijas valdības galva — socialistu lideris Leons Blums uzvilka tā sauktās «neiejaukšanās politikas» masku. Šis izkurtējušais oportunists, franču tautas interešu nodevējs, liķķīgais advokats, baņķieris, fabrikants, veikalnieks un politiskais karjerists slēdza Francijas un Spanijas robežu. Spanijas republiku nožņaudza «neitralitates» politikas cilpā. Šim politiskajam klaunam, kas vēl šobaltdien nekaunās sevi dēvēt par socialistu, uzgavilēja Burgosā, Berlinē un Romā. Plikpaurainajiem lordiem viņpus Lamanša, kuriem ceļi drebēja no Hersta preses pīlēm par «sarkanajām briesmām» viņpus Pirenejiem, Bluma neiejaukšanās politika bija kā plāksteris uz vaļējas brūces.

Spaņu tautas brīvībai tika pasludināts nāves spriedums. Republikaniskā Spanija nevienlīdzīgā cīņā noasiņoja. Ģenerała Franko draugu pulks auga un nostiprinājās. Viņš gan kā parasti visus tos nesauca vārdā, bet izjuta dziļu cienību un gandarījumu pret tiem.

Ar pedantisku neatlaidību un lielu precizitati ģenerała Franko gaisa pirati Spanijas ciemos un pilsētās bombardēja mierīgo iedzīvotāju mājokļus, zvēriski iznīcinot un sakropļojot tūkstošiem nevainīgu sirmgalvju, sieviešu un bērnu. Bet nebija gadījuma, kad viņi bombardētu tos objektus, virs kuriem plīvoja Francijas, Anglijas vai Amerikas karogi. Viņi zināja, kam tie pieder. Frankisti nāvīgi ienīda spaņu tautu un karsti mīlēja savus draugus. Bet draugs draugam uz varžacīm nekāpj.

1937. gada rudenī, kad republikaņu smagā artilerija apšaudīja Peņarojas svina un akmeņoļu raktuves, kas sazvērniekus apgādāja ar izejvielām, Anglijas pārstāvis republikaņu valdībai iesniedza protestu un pieprasīja uguni pārtraukt, jo ar to «bojājot Anglijas pilsoņu īpašumus».

Tie nav vienīgie fakti, kas raksturo šo seno un ciešo draudzību. Tie ir tikai sīki pilieni neizsmeļamajā faktu jūrā. Mēs zinām daudz vairāk. Mēs zinām arī to, ka atslēgas, ar kurām 1939. gadā Spanijas republikas nodevēji — Kasado, Bestero un Co atslēdza ģenerālim Franko Madrides vārtus, ka šis atslēgas tika darinātas Londonā.

Francijas un fašistiskās Spanijas robežas atvēršana ir tās pašas spaņu tautas brīvības nožņaugšanas politikas turpinājums. Starpība tikai tā, ka šodien viņi runā un klaigā par brīvību, demokratiju un civilizaciju. Tā ir veca un visiem pazīstama spēlīte. Noziedznieki, lai tumšā maldinātu savus vajātājus, parasti kliedz: «Ķeriet zagļus!» Brīvības, demokratijas un civilizacijas žņaudzēji dara tāpat. Lai maldinātu savas tautas, viņi kliedz: «Brīvība! Demokratija! Civilizacija!»

Nav pasaulē tautas, kas būtu aizmirsusi otro pasaules karu, bet ir cilvēki, kas aizmirsuši šā kara mācības. Šie cilvēki no Čerčila, Trumena, Etlija un Bluma kompanijas šodien pulcina ap sevi visus brīvības, demokratijas un civilizacijas pretiniekus, lai censtos realizēt to, ko kādreiz Berlinē sapņoja Hitlers. Nav brīnums, ka viņu vidū šodien atrodas arī šo vīru vecais draugs — spaņu tautas slepkava un Hitlera ieliktenis ģenerālis Franko. Kara kurinātāji no asiņainām rokām nekad nav baidījušies. Tāds ar tādu saprotas, — saka gudrā tautas paruna.

Spaņu tauta jau deviņus gadus smok zem frankistu sloga un varonīgi cīnās par savu brīvību. Viņa zina, ka tā saukto «Rietumu demokratiju» solījumi kara laikā par Spanijas jautājuma noregulēšanu bija skaisti vārdi, doti grūtā brīdī. To vislabāk parāda pēdējie notikumi — Francijas un fašistiskās Spanijas robežas atvēršana, Spanijas ietilpināšana antidemokratiskajā «Maršala plānā», Amerikas, Anglijas un Francijas pārstāvju sarunas Madridē, kurās panākta ar ģenerali Franko «gandrīz pilnīga vienošanās», amerikaņu aviobazes Spanijā un tās kolonijās u. t. t., u. t. t.

Visa pasaule saprot, ka visu šo «Rietumu demokratu» draudzība ar ģenerali Franko, visi šie iepriekš minētie fakti ir vērsti pret spaņu tautas brīvību un demokratiju, uz frankistu asiņainā terora stiprināšanu. Vārna vārnai acī neknābj. To saprot arī spaņu tauta. Nemirstīgā spaņu tautas varoņa Kristino Garsias piemēram seko ik dienas simtiem Madrides un Barseionas strādnieku, Katalonijas un Galisijas zvejnieku, Estremaduras, Andaluzijas, Kastilijas un Levantes zemnieku, Siera Morenas un Gvadaramas kalnu ganu. Spanijas sausajās stepēs plosās ugunsgrēks, kurā sadegs frankisti ar saviem cietumiem un koncentracijas nometnēm un apdedzinās pirkstus tie, kas stiepj savas netīrās rokas pāri spaņu tautas svētās zemes robežām.

Kad trūkst līdzbraucēju

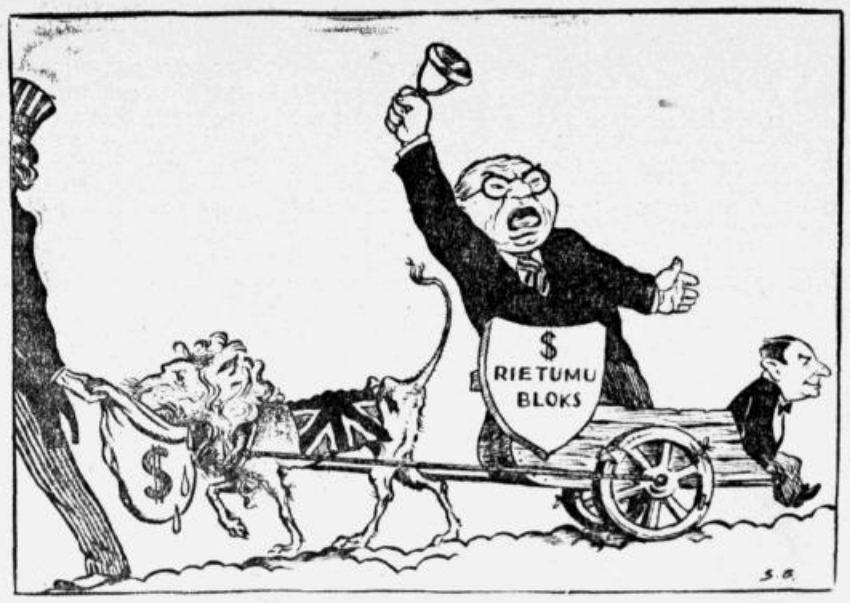

Bevins: — Pasteidzieties, kungi, ieņemt savas vietas!
S. Gutmaņa zīm.

Rīgas pilsētas mākslas darbinieki apspriež VK(b)P CK lēmumu par V. Muradeli operu „Lielā draudzība“

25. februārī Valsts Operas un baleta teatra telpās notika plaša Rīgas pilsētas mākslas darbinieku sanāksme, kurā apsprieda un iztirzāja latviešu mākslas darbinieku uzdevumus sakarā ar VK(b)P CK lēmumu par V. Muradeli operu «Lielā draudzība».

Sanāksmes darbā piedalījās LK(b)P CK sekretars J. Kalnbērziņš, LK(b)P CK sekretars A. Pelše, Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētāja vietnieks J. Ostrovs, tautas rakstnieks A. Upīts, Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks Fr. Rokpelnis, muzikas, teatru, glezniecības un citu mākslas nozaru darbinieki, sabiedrisku organizaciju un iestāžu pārstāvji.

Referatu «VK(b)P CK lēmums par V. Muradeli operu «Lielā draudzība» un mākslas darbinieku uzdevumi» lasīja LK(b)P CK sekretars Arvīds Pelše.

Ievadījumā referents norādīja, ka pēdējos gados partijas Centrālā Komiteja ļoti lielu uzmanību pievērsusi ideoloģijas jautājumiem. Sākot ar 1946. gadu, pieņemti vairāki asi un plaši lēmumi, kam ir paliekoša, vēsturiska nozīme. Tādi lēmumi ir par žurnaliem «Zvezda» un «Leningrad», par kino filmu «Lielā dzīve», par dramatisko teatru repertuaru un pasākumiem tā uzlabošanai. Tāds ir arī pēdējais lēmums par V. Muradeli operu «Lielā draudzība».

Visi šie lēmumi radušies tāpēc, ka padomju cilvēku dzīvē notikušas lielas pārmaiņas, radušies jauni, vēsturiski uzdevumi. Ir jau uzcelts socialisms, izveidota jauna, socialistiska sabiedriska iekārta, kur sen jau nav mantīgo šķiru kundzības, nav cilvēku ekspluatacijas. Izveidota visdemokratiskākā pasaulē padomju socialistiskā valsts, kur tiešām pati tauta lemj savu likteni. Saimnieciskā un kulturas dzīve padomju zemē ļoti strauji attīstās. Milzeņa soļiem padomju cilvēks traucas uz priekšu, uz komunismu. Pakāpeniska pāreja no socialisma uz komunismu kļuvusi par praktiska darba programu. Šādos apstākļos komunistiskā audzināšana, socialistiskās apziņības kāpinājums iegūst pavisam izcilu nozīmi. Visi ideoloģijas atzarojumi — zinātne, māksla, literatura utt. aicināti stiprināt un tālāk attīstīt, celt vēl augstāk pozitīvās, varonīgās padomju cilvēka rakstura īpašības. Tāds arī ir partijas Centrālās Komitejas lēmumu nolūks.

Atsevišķas ideoloģiskā darba nozares atpaliek no dzīves. Partijas lēmumi cenšas likvidēt šo atpalicību, novērst un izlabot kļūdas un trūkumus, kas ieviesušies atsevišķās ideoloģiskā darba nozarēs, aktivizēt visus mūsu ideoloģijas atzarojumus, lai paātrinātu virzīšanos uz komunismu un dotu pienācīgu pretsparu, pienācīgu pretsitienu vecajai, satrunējušajai kapitalisma ideoloģijai.

Vecā, kapitalistiskā pasaule nav nolikusi ieročus. Gluži otrādi, daudz zaudējusi ekonomikas un politikas laukā, nevarēdama samierināties ar socialisma straujo attīstību un augšupeju, viņa izraisa ļoti aktīvu cīņu ideoloģijas laukā, organizē ideoloģisku agresiju. Lūk, šajā gaismā izcelas VK(b)P CK lēmumu īpaši lielā nozīmība.

Runas turpinājumā biedrs A. Pelše sīki analizē muzikas jautājumiem veltīto VK(b)P CK lēmumu.

Pāriedams pie latviešu padomju komponistu darba novērtējuma, runātājs pasvītro, ka šis lēmums pilnā mērā attiecināms arī uz mūsu republikas kulturas dzīvi. Latvijas komunistiskās (bolševiku) partijas Centrālā Komiteja savā 1948. gada 17. februara sēdē, sīki iztirzājot mūsu muzikas stāvokli, konstatēja, ka padomju muzikas mākslas attīstībai kaitīgie formalistiskie izkropļojumi un tendences novērojamas arī Padomju Latvijas komponistu daiļradē.

Lūk, daži piemēri.

Komponists Nils Grīnfelds, novirzīdamies no krievu un latviešu klasiskās muzikas un tautas daiļrades labākajiem paraugiem, operā «Rūta» aizrāvās ar pašmērķīgiem, griezīgiem skaņu sakopojumiem un chaotisku skaņu sablīvējumu. Šī tieksme pēc atsevišķu muzikas valodas elementu uzsvērtas oriģinalitates noveda autoru pie tā, ka operā nav nevienas arijas, kas paliktu klausītāja atmiņā un kas būtu operas klasiskās muzikas labāko paraugu līmenī. Autors it kā aizmirsis, pareizāk sakot, ignorējis arī izpildītājus. Solistu partijās trūkst nepārtrauktas un izteiksmīgas muzikalas valodas līnijas, normalas elpas, to ik uz soļa pārtrauc nejauši un neveikli intervali, nepamatoti lēcieni, kas raksturīgi visam «Rūtas» harmoniskajam pamatam. Operā nedzirdam darbojošos personu muzikalu raksturojumu, jo gandrīz visas solistu partijas līdzīgas viena otrai, it kā izdrāztas pēc vienas «šnites», pēc autora izgudrota abstrakta melodiska zīmējuma. Solistu partijas grūti izpildāmas, bet klausītājs paiet tām garām vienaldzīgs. Starp operas muzikalo pavadījumu un darbības attīstību uz skatuves nav organiskas sakarības. Tāpēc muzika nepalīdz atklāt visā dziļumā temu par latviešu tautas cīņu ar vācu okupantiem.

Stipri jūtami formalisma elementi arī Grīnfelda kantatēs «Saules vārti» un «Varoņu piemiņai». Arī šeit dzirdam griezīgus skaņu savienojumus, manāma atonalitates, disonanču pārpilnība un nedabiski harmoniski secinājumi.

Talantīgais komponists Jānis Ivanovs savā V simfonijā arī atteicies no stingrā realisma pamata un nostājies uz formalās eksperimentēšanas slidenā ceļa. Viņa simfonijas valoda, pakļaujoties nevis dabiskās muzikalās intonacijas likumiem, bet konstruktivām schemām, ir pārbagāta disharmoniskiem, neskanīgiem skaņu savienojumiem, un tai trūkst skaidru melodisku līniju.

Analoģiski trūkumi ir arī V. Poļakova III simfonijai un A. Liepiņa I simfonijai, kuru autors ļoti pretenciozi nosaucis par «Uzvaras simfoniju». Ieklausoties šajā simfonijā, mēs nepavisam nedzirdam to lielo optimismu, skaidrību un prieku, ko sola tās nosaukums. Gluži otrādi, mēs saduramies ar samākslotu, sagudrotu, gribētos pat sacīt — izmocītu, diezgan chaotisku skaņu sakopojumu. Nav bez formalisma grēkiem Liepiņa balets «Laima». Tajā gan ieskanas diezgan dzidri latviešu tautas motīvi, bet nav apstrīdams, ka autors atrāvies no laikmeta ietvariem. Piemēram, raksturodams vācu muziku ar džeza motīviem, viņš izdarījis divkāršu kļūdu: vispirms, džezs bija pilnīgi svešs vāciešiem pirms vairākiem gadu simteņiem, un, otrkārt, ar tā palīdzību taču nevar raksturot vācu brunniecības nopietno spēku, ar kuru sadūrās latvieši 13. gadu simtenī. Krievu muzika, kurai sižeta risinājumā piekrīt liela nozīme, ieskanas tik primitīvi, nabadzīgi un bāli, ka rada pamatotu neapmierinājumu.

Mūsu kamermuzikas nozarē formalistiskās tendences spilgti parādījušās Jāņa Līcīša kvartetā un klavieru ciklā, arī V. Utkina III klavieru sonatā un J. Ivanova kvartetā. P. Smilgas dziesmā «Bite čakla darbiniece» izpaužas tādi harmoniskās valodas meklējumi, kas neietilpst muzikas ābecē un ir pilnīgi neauglīgi. Komponists pavisam nav izpratis tautas dziesmas «Irbīt' gulēj' celmalā» motīva ienešanas kaitīgumu savā sacerējumā. Motīvs, kas saistīts ar tautai zināmu tekstu, šajā gadījumā sniedz nevēlamu, nepatiesu asociaciju. Jāatzīmē arī, ka muzikalās valodas izteiksmē dziesma iegūst šūpļa dziesmas raksturu, bet teksta autors taču dzied par Staļinu. Komponista polifonisko nodomu dēļ dziesmā jūtama nerēķināšanās ar normalo kora diapazonu (augsta tesitura, pārāk liels atstatums starp blakusbalsīm utt.).

Nevar paiet garām arī tādai parādībai kā «komponista» O. Stroka «ražojumi». Kā savā laikā Zoščenko padomju literaturu centās piemēslot ar bezidejiskiem, padomju dzīvi kengājošiem, padomju laika neciešīgiem darbiem, tāpat arī O. Stroks, mūsu muzikas kritiķu nepamanīts vai saudzēts, ievazā Padomju Latvijas muzikā sacerējumus, kur sadzirdam degradējošās, satrunējušās buržuaziskās kulturas motīvus. Tukšs, sīrupains sentimentalisms, banalitate un «šlagerisms» ir O. Stroka muzikas raksturīgas pazīmes. Šāda «muzika» mūsu lielajam padomju laikam nav vajadzīga, vēl vairāk, tā ir kaitīga, jo bojā tautas labo gaumi, cenšas to saindēt ar buržuaziskās kulturas pūšanas baciļiem. Tīri apbrīnojami, ka līdz pat šai baltai dienai nav parādīta šī «šlāgeru» meistara īstā seja. Nesaprotami, kāpēc mūsu Komponistu savienība un «Literaturas un Mākslas» redakcija nav atmaskojusi šos muzikālos nedarbus, kāpēc no tīrās padomju muzikas druvas nav izravētas šādas nezāles. Tas, protams, nedara godu ne Komponistu savienībai, ne muzikas kritiķiem, ne «Literaturai un Mākslai», ne arī Mākslas lietu pārvaldei, īpaši tās muzikas nodaļai.

Šie nedaudzie piemēri vien jau liecina, ka partijas norādījumi sakarā ar Muradeli operu «Lielā draudzība» tieši, pavisam tieši attiecināmi arī uz Padomju Latvijas komponistiem.

Tālāk, apskatot mūsu Konservatorijas darbību, LK(b)P CK 17. februara lēmumā atzīmēja, ka arī tur ieviesusies formalisma kaite, «atsevišķās fakultatēs novērojama formalistisko tendenču iekļūšana ar V. Utkina, J. Līcīša u. c. pasniedzēju starpniecību; tam līdztekus novērojamas līdz galam neizskaustās dekadentiski mistisko elementu paliekas docentu L. Garūtas un M. Brechmanes-Štengeles darbā.» Uz pēdējo apstākli LK(b)P Centrālā Komiteja norādīja jau pagājušajā gadā. Tātad arī mūsu Konservatorijā jauno skaņražu audzināšanā un apmācīšanā samanāmas maldīgas, prettautiskas, formalistiskas tendences.

Pavisam nepievilcīga ir muzikas kritika mūsu republikā. Biedri J. Vītoliņš, V. Zosts, N. Grīnfelds, P. Smilga un c., kas raksta muzikas jautājumos, ne vienreiz vien cildinājuši acīm redzami formalistiskus skaņdarbus un nav tos pareizi novērtējuši, nav kritizējuši, šai zinā akli gājuši antirealistiskā formalistiskā virziena pavadā. Tātad viņu recenzijas nav palīdzējušas Padomju Latvijas muzikas attīstībai, bet kaitējušas.

Visi minētie fakti liecina, ka mūsu republikas Komponistu savienības orgkomiteja nav kļuvusi par to padomju muzikas kulturas centru, kas būtu veicinājis īstas padomju muzikas attīstību, būtu to ievirzījis stingrā auglīgā realisma gultnē. Šajā organizacijā nav bijis nekādu īstu radošu diskusiju, nekādas nopietnas kritikas. Komponistu savienība nav ņēmusi vērā partijas daudzkārtējos norādījumus ideoloģijas jautājumos, neko no tiem nav secinājusi. Tās inertība starp citu krasi izpaudās arī tai faktā, ka nepiedodami atpaliek latviešu padomju operas radīšana. Ne Latvijas Padomju komponistu savienība, ne Latvijas Padomju rakstnieku savienība, ne Mākslas lietu pārvalde nav pratušas pienācīgi mobilizēt radošos darbiniekus — rakstniekus un komponistus šā svarīgā uzdevuma veikšanai. Komponisti vienpusīgi atzrāvās ar instrumentalās un simfoniskās muzikas sarežģītām formām un izturas nevērīgi pret tādiem žanriem kā opera, vokalais ansamblis, populara muzika nelieliem orķestriem un tautas instrumentiem. Arī polifoniskā klasiskā kora dziesma nav pienācīgi izkopta, pārāk maz ir latviešu padomju dziesmu, kas skanētu visos Latvijas novados, ko tauta gribētu ar prieku un sajūsmu dziedāt.

LK(b)P CK ieskata, ka viens no svarīgajiem minēto trūkumu cēloņiem ir tas, ka mūsu Mākslas lietu pārvalde neapmierinoši vada muzikas mākslas attīstību Latvijā un republikas Komponistu savienības organizacijas komiteja ietur nepareizu līniju, pēc būtības atbalstīdama formalistisko virzienu muzikā un traucēdama boļševistiskās kritikas un paškritikas attīstību latviešu komponistu vidū.

Iepriecinoši, ka VK(b)P CK lēmums par Muradeli operu «Lielā draudzība» radījis plašu atbalsi visā Padomju Latvijas muzikas pasaulē. Nav nevienas muzikas organizacijas, iestādes — Konservatorija, Opera, muzikas skolas, Filharmonija, teatri kā Rīgā, tā arī Liepājā, Valmierā, Rēzeknē — visos Latvijas novados, kur lēmums nebūtu radījis atbalsi. Lēmumu iztirzā, pārrunā. Uz šā lēmuma pamata tiek nospraustas jaunas darbības līnijas katrā muzikas iestādē. Tas liecina, ka mūsu rindās nav vienaldzības attiecībā uz muzikas attīstības perspektīvām. Mūsu vidū nav vienaldzības pret muziku, pret to līniju, kāda ieturama muzikas attīstībā. Tas, ka šie lēmumi ir atraduši plašu atbalsi Padomju Latvijas muzikas dzīvē, ir garantija, ka mūsu republikas muziķi spēs pārkārtoties, spēs sameklēt īsto padomju muzikas attīstības ceļu, realisma ceļu, spēs un pratīs pievērsties tam realistiskajam virzienam, kura pamatus nospraudis VK(b)P CK lēmums.

Ceļš, ko rāda Ļeņina un Staļina partija, ir gaišs un skaidrs ceļš. Tas novedīs arī padomju muziku pie izciliem sasniegumiem. Ja visa komponistu saime, kā vecākā, tā arī jaunākā paaudze, vērīgi uzklausīs un ievēros partijas aicinājumu un tautas prasības, ja viņi nopietni, ar lielu iekšēju degsmi strādās, tad tiešām radīsies mūsu padomju cilvēka cienīgi muzikas daiļdarbi.

Referata nobeigumā biedrs A. Pelše izteica pārliecību, ka VK(b)P CK lēmums par V. Muradeli operu «Lielā draudzība» izraisīs jaunu, radošu darba sparu, spēcīgu gribu kalpot padomju tautai, mūsu muzikas daiļradei.

Referats izraisīja spraigas debates.

Pirmais runātājs prof. Jēkabs Mediņš atzina, ka kļūdas, kuras norāda partijas lēmums, ieviesušās ne tikai Latvijas Padomju komunistu savienībā, bet arī Valsts konservatorijas darbā. Gan programas izvēlē, gan darba plāna sastādīšanā bieži varam vērot, ka atsevišķi Konservatorijas pedagogi nopietni nedomā par to, kā viņi audzina studentus. Ar savu personīgo piemēru jaunrades darbā, aizraudamies ar formalistiskiem mēģinājumiem, šādi pedagogi panāk audzēkņu novirzīšanu no patiesas mākslas ceļa. Atzīstot visumā VK(b)P CK lēmuma milzīgo nozīmi muzikas attīstībā, Jēk. Mediņš tomēr nespēja skaidri precizēt komponista daiļrades principus, idealistiski apgalvodams, ka «muzika ir apgarotība, kas izplūst no komponista».

«Cīņas» atbildīgais redaktors Kārlis Ozoliņš pasvītroja, ka muzikai, tāpat kā visām pārējām mākslas nozarēm, cieši jāsaistās un jādzīvo ar tautu, jārunā tautai saprotama valoda.

Muzika pēdējā laikā pārdzīvoja tās pašas kļūmes, ar kurām literatura un gleznieciba sadūrās futurisma periodā. Muzikalā eksperimentēšana nodarījusi tautai lielus zaudējumus. Aizraušanās ar formalismu radīja tādu stāvokli, ka mums trūkst labu darba un cīņas dziesmu, tāpat kā trūkst tautai tuvu darbu citos muzikas žanros. Šajā tukšajā vietā iespiedās dažādi «šlāgeri», kurus pelnīti var nosaukt par muzikalu epilepsiju.

Runātājs asi kritizēja mūsu muzikas kritiku, kas vai nu neprot, vai baidās runāt skaidru valodu par svarīgiem muzikas jautājumiem un parādībām. Līdz šim muzikas kritika nav izpildījusi savu galveno uzdevumu, nav muzikalo jaunradi un izpildītāju darbu raksturojusi no sabiedriska, tautas viedokļa, nav vērtējusi muzikalā sniegума iedarbību uz klausītāju, nav cīnījusies par tiem mērķiem, par kuriem cīnās visi progresīvie mākslas darbinieki. Taču latviešu muzikas kritiķiem ir visas iespējas līdzšinējās kļūdas izlabot.

Komponistu savienības orgkomitejas sekretars komponists Nils Grīnfelds apliecina, ka Latvijas Padomju komponistu savienība no visas sirds apsveic VK(b)P CK un LK(b)P CK lēmumus par muzikas jautājumiem. Šie dokumenti palīdzēs atbrīvoties no kaitīgā formalisma, palīdzēs ievirzīt komponistu darbu pareizā gultnē.

Bet runas turpinājumā, kā to pareizi aizrādīja vairāki nākamie runātāji un biedrs A. Pelše gala vārdā, N. Grīnfelds atteicās no patiesi paškritiska sava darba novērtējuma, cenzdamies attaisnot skaidri saklausāmo formalismu savās kantatēs «Saules vārtos» un «Varoņu piemiņai». Visumā N. Grīnfelds atzina, ka latviešu padomju komponistu saimei pilnā mērā pa spēkam izkļūt no pašreizējā strupceļa.

Par muzikas izpildītāju neatliekamu uzdevumu rūpīgi pārvērtēt savu repertuaru un sniegumu runāja Valsts filharmonijas mākslinieciskais vadītājs komponists Jānis Ozoliņš.

Komponists Jānis Ivanovs asi nosodīja savu ieslīgšanu formalismā, kas sevišķi spilgti izpaudās viņa V simfonijā, un apliecināja, ka ir cieši apņēmies turpmāk rakstīt tikai tautai saprotamus un vajadzīgus darbus.

Operas un baleta teatra solists Aleksandrs Daškovs izteica prasību, lai komponisti savā jaunradē nopietnāk rēķinātos ar cilvēka balss iespējām. Līdzšinējās kompozicijas bieži vien ne tikai neinteresēja klausītājus, bet arī bojāja dziedoņu balsis.

Profesors V. Zosts, runādams par trūkumiem muzikas kritiķu darbā, mēģināja taisnoties ar dažiem tā saucamajiem objektivajiem iemesliem, bet nepiegāja jautājumam ar nopietnu paškritiku. Pamatots bija viņa pārmetums redakcijām, ka tās līdz šim pārāk maz veicinājušas principialas muzikas kritikas izveidošanos.

Vēl debatēs runāja tautas mākslinieks Ed. Smiļģis un koncertmeistars J. Hunehens.

Plašu un spilgtu runu debatēs teica Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks Fr. Rokpelnis. Viņš asi vērsās pret paškritikas trūkumu un pašapmierinātību, kas bija saklausāma N. Grīnfelda, Ed. Smiļģa un prof. V. Zosta runās. Daudz mazāk uzmanības Fr. Rokpelnis veltīja viņa vadītās Mākslas lietu pārvaldes līdzšinējai pasivitatei muzikas dzīves kārtošanā.

Uz šo trūkumu Mākslas lietu pārvaldes priekšnieka runā gala vārdā norādīja A. Pelše. Viņš aicināja visus mākslas darbiniekus līdz pašiem pamatiem iedziļināties VK(b)P CK lēmuma būtībā, lai šai lēmumā formulētie principi kļūtu par katra atsevišķa mākslas darbinieka iekšēju pārliecību. Šai nozīmē tagadējā sanāksme nav darba noslēgums, bet tikai ierosinājums līdzšinējā sniegума trūkumu un kļūdu pamatīgai, kritiskai un paškritiskai analizei.

Ja mēs ar tādu aktivitati un tādu uzmanību, ar kādu patlaban mūsu muzikas pasaulē pārrunā VK(b)P CK lēmumus, turpināsim iedziļināties šo lēmumu lielajā vēsturiski nozīmīgajā saturā un ar lielu enerģiju sāksim tos realizēt, tad, bez šaubām, varēsim būt pārliecināti, ka spēsim atbildēt uz šiem lēmumiem ar pilnīgākiem, augstvērtīgākiem, padomju muzikas cienīgiem darbiem.

APSPRIEŽ VK(b)P CK LĒMUMU PAR V. MURADELI OPERU «LIELĀ DRAUDZĪBA»

Valsts Latgales Dramas teatra kolektīvs apspriedā VK(b)P CK š. g. 10. februara lēmumu par V. Muradeli operu «Lielā draudzība».

Teatra mākslinieciskais vadītājs A. Varslavans pasvītroja, ka jaunais lēmums lieku reizi atkal norāda, pa kuru ceļu jāiet teatra mākslas darbiniekiem, lai tie nepārkāpotu realistiskās mākslas principus. Līdzīgas domas izteica vairāki kolektiva locekļi. Sanāksmes nobeigumā kolektīvs vienprātīgi pieņēma rezoluciju, kurā nosoda formalistisko virzienu padomju muzikā kā neatbilstošu tautas prasībām. Teatra kolektīvs, tā teikts rezolucijā, apņemas pildīt visu, kas vēsturiskajā lēmumā attiecināms uz teatra mākslu.

Rīgas mākslas darbinieku sanāksmes AICINĀJUMS

visiem Padomju Latvijas mākslas darbiniekiem sakarā ar VK(b)P CK 1948. g. 10. februara lēmumu par V. Muradeli operu «Lielā draudzība»

Padomju Latvijas mākslas darbinieki kopā ar visu padomju tautu ar lielu gandarījumu uzņēma VK(b)P CK lēmumu par V. Muradeli operu «Lielā draudzība».

Šajā vēsturiskajā lēmumā ar pilnīgu skaidrību atsegti un nosodīti antidemokratiski formalistiski izkropļojami, kas sevišķi spilgti izpaužas komponistu Šostakoviča, Prokofjeva, Chačaturjana, Šebalina, Mjaskovska, Popova u. c. skaņdarbos, kā arī skaidri nospraust ceļš padomju muzikas tālākai attīstībai.

Radīt augsti mākslinieciskus, idejiski pilnvērtīgus skaņdarbus, kas būtu saprotami un tuvi tautai un kas turpinātu labākās krievu, latviešu un Rietumeiropas muzikalās klasikas tradicijas — tāds ir uzdevums, ko stāda Padomju Latvijas komponistiem VK(b)P CK 10. februara vēsturiskais lēmums un Latvijas K(b)P CK 17. februara lēmums.

Formalistisko izkropļojumu cēlonis ir tas, ka daļa komponistu atrāvusies no tautas, ir aizmirsusi mākslas sabiedriski audzinošo uzdevumu. Zemodamies rietumnieciskās pagrimuma kulturas priekšā, viņi nav mācējuši kritiski uzņemt Rietumu klasiskās mākslas labākās tradicijas.

Šis kaitīgais, antidemokratiskais formalistiskais virziens padomju muzikā veda pie atteikšanās no melodijas, nevērīgas izturēšanās pret padomju operas radīšanu, pret kora dziesmām, popularo muziku tautas instrumentu orkestriem, vokaliem ansambļiem utt.

Boļševiku partija ne vienu reizi vien asi kritizēja kļūdas un izkropļojumus, ko bija pielaiduši atsevišķi padomju mākslas darbinieki literaturas, muzikas, teatra un kino mākslā. Bet muzikā nekāda pārkārtošanās pēc būtības nenotika. Savā lēmumā par operu «Lielā draudzība» partijas Centrālā Komiteja atgādina mūsu komponistiem, ka padomju tauta gaida no tiem mākslinieciski un idejiski augstvērtīgus darbus visos žanros: operā, simfoniskajā muzikā, vokalajā, koru un deju muzikā.

Milzīga nozīme Centrālās Komitejas lēmumam ir arī mūsu nākamo muziķu kadru audzināšanā. Mūsu Konservatorijā un muzikas skolās arī manāma formalistisko kropļojumu kaitīga ietekme, kas novirza audzēkņus no realistiskās mākslas ceļa.

Rīgas mākslas darbinieku sanāksme vērš LPSR Mākslas lietu pārvaldes, Latvijas Padomju komponistu savienības un visu Latvijas mākslas iestāžu uzmanību uz to, ka Padomju Latvijas muzikalā kultura — tā ir visas tautas lieta.

Formalistiski izkropļojumi, kas minēti Latvijas K(b)P CK lēmumā komponistu Grīnfelda, Ivanova, Liepiņa, Poļakova, Līcīša, Utkina darbos, kā arī mistiskais novirziens Konservatorijas pedagogu Garūtas un Brechmanes-Štengeles darbā, nav savienojami ar augstajām prasībām, ko padomju tauta stāda mūsu mākslai.

Sanāksme konstatē, ka tikpat pareizi ir LK(b)P CK norādījumi par muzikas kritikas neapmierinošo stāvokli mūsu republikā. Biedru Grīnfelda, Vītolina, Zosta, Smilgas uzstāšanās mūsu presē bieži vien nepareizi orientēja sabiedrību, slavinot acīm redzami formalistiskus izkropļojumus, izvairoties no asas boļševistiskās kritikas. Sanāksme aicina visus Padomju Latvijas mākslas darbiniekus, un pirmām kārtām komponistus, dziļi izstudēt un vadīties savā radošajā darbā no VK(b)P CK vēsturiskajiem lēmumiem par žurnaliem «Zvezda» un «Ļeņingrad», par filmu «Lielā dzīve», par dramatisko teatru repertuaru un par operu «Lielā draudzība», kā arī no Latvijas K(b)P CK š. g. 17. februara lēmuma. Šie lēmumi norāda vienīgo pareizo virzienu, kādā jāattīstas Padomju Latvijas muzikalajai kulturai, kas balstās uz klasiskā mantojuma labākajām tradicijām. Padomju muzikai jābūt tuvai, saprotamai un plašu tautas masu mīlotai. Tikai tad muzika pildīs tautas un partijas taisnīgās prasības.

Partijas Centrālā Komiteja savā lēmumā deva mums, mākslas darbiniekiem, paraugu boļševistiskai principialai mākslas darba vērtēšanai un mākslas uzdevumu izpratnei.

Atdosim visus spēkus, lai godam atbildētu partijas un tautas aicinājumam! Radīsim augsti mākslinieciskus un idejiskus mākslas darbus, kas godam atspoguļotu mūsu lielo laikmetu, kas būtu saprotami un tuvi tautai, kas ar savu emocionalo iedarbību iedvesmotu padomju tautu radošam darbam komunisma uzcelšanai mūsu zemē!

VAIRĀK PAŠKRITIKAS

N. GRĪNFELDS,
Latvijas Padomju komponistu savienības orgkomitejas atbildīgais sekretars

Jau pagājis zināms laiks, kopš publicēts VK(b)P CK 10. februara lēmums par muzikas jautājumiem un arī LK(b)P CK 17 februara lēmums par pirmā lēmuma realizēšanu Latvijas apstākļos. Bet mēs, Padomju Latvijas komponisti, vēl neesam visā pilnībā un dziļumā izpratuši šo dokumentu lielo vēsturisko nozīmi mūsu jaunradē. Par to liecināja komponistu uzstāšanās Rīgas mākslas darbinieku sanāksmē 25. februarī. Arī es, tāpat kā bb. Mediņš, Ivanovs, J. Ozoliņš, nepietiekami atsedzām formalistiskos vilcienus savā un citu komponistu jaunradē. Mēģinot atrast formalistisko novirzienu izskaidrojumu, attaisnot ar objektiviem iemesliem to ieviešanos mūsu jaunradē, meklējot «mīkstinošus apstākļus», tiek aizsegta šo parādību antidemokratiskā, pretsabiedriskā būtība. Tikai pilnīgi pārkārtojot jaunrades metodi, orientējot to uz tautu, uz klausītāju, uz atskaņotāju, uz labākajām klasiskās muzikas dailuma normu tradicijām, — varēs panākt lūzumu muzikas jaunradē. Līdz šim mēs orientējām savu jaunradi uz sevi, uz saviem draugiem, cienītājiem, uz šauru kolegu grupu Komponistu savienībā.

Latvijas Padomju komponistu savienības vadības vaina un mana, kā tās atbildīgā sekretara, vaina vispirms bija ne tikai akla sekošana formalistisku darbu atzīšanas un izcelšanas virzienam, bet arī tas, ka mēs nemaz nemēģinājām, neiedomājāmies uzklausīt tautas balsi kas šo virzienu nekad nav atzinusi. Komponistu savienības jaunrades apspriedes norisinājās šauru profesionalu interešu ietvaros, nepiesaistot aktivu no klausītājiem, izpildītājiem. Skaņdarbu vērtējumi būtībā notika uz savstarpējas nodrošināšanas pamata: «Tu atzīsti manas individualitates tieksmes, kaut arī tās izpaustas formalos trikos, es būšu tikpat atzinīgs un iecietīgs pret tavējām». Tautas intereses, klausītāju prasības netika ievērotas. Neierobežotu individualistisku tieksmju kults izpaudās arī skaņdarbu žanra izvēlē, kas maz rēķinājās ar realām prasībām. Daudzi komponisti, Komponistu savienības vadības ietekmēti, strādāja pie lielām, bieži abstrakta satura simfoniskajām vai kamermuzikas formām (J. Ivanovs, A. Liepiņš, V. Poļakovs, M. Zariņš, V. Utkins, A. Skulte, M. Jansons, J. Ķepītis u. c.) un, aizbildinoties ar to, atstāja novārtā visvajadzīgākos žanrus — masu dziesmas, vokalus ansambļus, polifonisku kora dziesmu, nelielas formas, programu muziku. Un vairums lielas formas darbu neattaisnoja cerības, tie izrādījās formalistiska, abstrakta rakstura. Atcerēsimies, ka Bethovens, Čaikovskis un citi vecie lielmeistari ķērās pie savām pirmajām simfonijām nevis sava jaunrades ceļa sākumā, bet tikai apbruņojušies ar visas meistarības spožumu un idejiski emocionalu briedumu dzīves skatījumā. Komponists, kas vēl nav spējīgs teikt kaut ko sabiedriski nozīmīgu, kas vēl nav pilnīgi nobriedis, izauklējis, izcīnījis sava lielas formas darba saturu, viegli ieslīgst abstrakti formalistiskos muzikas veidojumos. Jāatzīst, ka mūsu komponistos ir pārmērīga tieksme rakstīt lielus darbus bez mērķtiecīgiem nepieciešamajiem priekšnosacījumiem. Te atkal izpaužas sabiedriskās atbildības sajūtas trūkums par savu darbu, sava personīgā «es» šķietamās nozīmes pārvērtēšana.

Tā rīkoties ir nepiedodami laikā, kad tauta gaidīt gaida iezīmīgas, melodiskas dziesmas, dejas, viegli uztveramu muziku, kas paustu mūsu lielā laikmeta domas un jūtas. Mēs rakstām abstraktas simfonijas, bet uz tautas prasībām pēc mānas dziesmas spekulē tādi banalitātes paudēji kā Stroks u. c., iepotējot padomju tautā motivus, kas nāk no buržuaziskās Vakareiropas satrunējušās padibeņu «mākslas». Un tādu darbību mēs pat ciešam savā vidū! No «simfonisma kalngaliem» mēs iecietīgi noraugāmies, kā mūsu līdzbiedri laiž tautā daudz pelēku, maznozīmīgu, dziesmu un koru, kas, atdarinot sensenos vācu «līdertafeļu» vai mietpilsonīgā salonstila paraugus, nekādi nepalīdz mūsdienu padomju cilvēka dvēseles veidošanai. Maz mēs esam palīdzējuši apdāvinātajiem dziesminiekiem J Ozoliņam, A. Žilinskim, J. Ķepītim u. c. ievirzīt savu jaunradi gultnē, kurā rastos tiešām iezīmīgas, augstvērtīgas padomju tautas dziesmas.

Mēs neuztraucāmies, kad pat brīnišķīgajā silta melodisma caurstrāvotajā Alfreda Kalniņa jaunradē (visai skopā pēdējos gados!) ieviešas auksta, abstrakta linearisma iezīmes, kā tas ir korī «Esi sveicināta, Saule». Tas pats vērojams arī dažos pēdējos J. Graubiņa koros (piemēram «Met jaunu tiltu»). Mēs nenosodījām zemo vokalo kulturu, kas sāk ieviesties daudzu mūsu koru un dziesmu rakstībā, padarot tos grūti izpildāmus, vāji skanošus, nepatīkamus dzirdei. Mēs aizvērām acis uz trūkumiem A. Liepiņa baletā «Laima», nepalīdzot izveidot to par pilnvērtīgu darbu. Komponistu savienība nemēģināja arī panākt, lai N. Grīnfelda opera «Rūta» bez radikaliem labojumiem netiktu uzvesta uz skatuves. Komponistu savienība neinteresējās par savu biedru darbu teatrī, kino filmās, — taisni tur, kur muzikai vislielākā saskare ar tautu. Tāpēc varbūt daudzos mūsu labāko teatru uzvedumos ir pelēka, maz izteiksmīga muzika. Mēs tikai runājām, bet maz ko esam darījuši, lai rastos latviešu padomju operas. Velti te atsaukties uz libretu trūkumiem, rakstnieku inertību. Jānolaižas no abstraktas muzicēšanas «kalngaliem», jāieklausās dzīvē, literaturā, aktivi jāmeklē jauni padomju cilvēku raksturi, lai atveidotu tos muzikā.

Komponistu savienība maz palīdzējusi jauniem, topošiem komponistiem vai saviem mazāk apbruņotajiem biedriem (piemēram J. Ozoliņam, P. Smilgam) pilnīgi apgūt muzikas dailrades mākslu. Jauno komponistu paaudze — kompozicijas fakultates studenti — bija reti viesi Komponistu savienībā. Ne reizi mēs neklausījāmies un nevērtējām viņu darbus, un nezinām, kā veidojas mūsu jaunrades maiņa. Mēs bijām indiferenti pret J. Sproģa tieksmēm uz šķietamu «jaunrades oriģinalitates» propagandu.

Viss tas liecina par vienotības trūkumu Komponistu savienībā, pareizas sabiedriskas nostājas trūkumu, par norobežošanos no dzīves un ieslēgšanos šaurajā individualisma čaulā. Raksturīga šinī sakarā Jēk. Medina runa Rīgas mākslas darbinieku sanāksmē 25. februarī, kurā izpaudās tieksme nogludināt asumus, visu izlīdzināt ar prātojumiem par muzikas abstrakto skaistumu, aizmirstot tās sabiedrisko saturu un nozīmi.

Bēdīgā stāvoklī ir Komponistu savienības muzikas zinātnes un kritikas sekcijas darbs. Pēc būtības sekcija eksistē tikai uz papīra. Tās vadītājs Jēk. Vītoliņš izvairās no aktualākā uzdevuma — latviešu muzikas vēstures rādīšanas, kas saistīts ar viņa agrāko kļūdu revidēšanu, motivējot ar darbu folkloras pētniecībā. Atrautība no dzīves veicināja arī kļūdainus, kaitīgus formalistisku darbu slavinājumus, kas ieviesās daudzos Jēk. Vītoliņa rakstos. Protams, Komponistu savienības vadības nostāja tikai veicināja kļūdaino kritiku. Arī Jēk. Graubiņam pārmetama pasvītrota ieslēgšanās folkloras jautājumos, kas nesekmē mūsu kritikas attīstību.

Lai attaisnotu prasības, ko mums, muzikas dailrades darbiniekiem, uzliek padomju tauta un kas izpaužas VK(b)P CK 10. februara lēmumā, kā arī LK(b)P CK 17. februara lēmumā, Latvijas Padomju komponistu savienībai radikali jāpārkārto savs darbs.

Jāizraisa nesaudzīga, asa, augsti principiala kritika un paškritika, kas vērsta pret visiem antidemokratiskiem, formalistiskiem kropļojumiem muzikā. Lai to panāktu, Komponistu savienībai jāpiesaista jaunrades apspriedēs plašs aktivs no klausītāju, izpildītāju, muzikas darbinieku pārstāvjiem. Arī ar savu jaunradi vairāk jāiet tautā, rīkojot jaunu skaņdarbu skates strādnieku klubos, uz laukiem, karaspēka daļās utt. Darbu vērtējumos jāvadās no tautas prasībām pēc augstvērtīgas, idejiskas un iespaidīgas muzikas. Komponistos jāaudzina pareiza nostāja, cieņība pret krievu, latviešu un Vakareiropas klasikas labākajām tradicijām, uz kuru apgūšanas pamata jābūvē viss muzikas jaunrades darbs.

Skaņdarbu žanru izvēlē jāvadās no tautas interesēm un prasībām. Komponistu savienība savā turpmākajā darbā par pirmo vissvarīgāko uzdevumu uzskatīs radīt augstvērtīgas, melodiskas padomju masu dziesmas, kas spētu ieiet tautā. Nepieciešama augsti izveidota polifoniska kora dziesma, vokali ansambļi, deju muzika, nelielas formas darbi dažādiem instrumentu ansambliem, to starpā arī tautas instrumentiem. Gādībai par šiem žanriem jābūt Komponistu savienības ikdienas uzdevumu centrā.

Neatliekams uzdevums — tuvākajā laikā sākt rakstīt 3—4 padomju operas. Var pamatoti teikt, ka, ja Mākslas lietu pārvaldes organizētais sižetu konkurss arī nedos pilnīgi gatavu paraugu, tad tur vismaz būs materials dažām operām. Tas pats sakāms arī par latviešu padomju baletu.

Jāpārkārto muzikas kritikas sekcijas darbs, panākot boļševistisku, principialu muzikas kritiku presē. Lai uzlabotu muzikas kritikas darbu, muzikas kritikas sekcijā, blakus vecajiem, jāpiesaista arī jauni spēki, kas ir mūsu muzikas organizaciju sabiedrisks aktivs.

Augstāk jāceļ komponistu idejiskais un profesionalais līmenis, aktivizējot marksisma-ļeņinisma mācības apgūšanu, neatlaidīgi jācīnās par savas profesionalās kvalifikacijas celšanu.

Visiem jāsaprot, ka turpmāk tikai ar mākslinieciski augstvērtīgiem, dziļi idejiskiem, tautai pieņemamiem skaņdarbiem mēs varēsim attaisnot goda pilno tiesību saukties par padomju komponistiem. Atļaušos teikt dažus vārdus par sevi sakarā ar to pareizo kritiku, kuru esmu saņēmis par dažiem saviem darbiem. Par pamatuzdevumu savā darbā uzskatu pilnīgi revidēt savu attieksmi pret dažādiem formalisma paveidiem, atteicoties no jebkuriem muzikas valodas kropļojumiem, kas traucē skaņdarbu iedarbību uz klausītāju, pilnīgi apgūt tās izteiksmes formas, kas ietvertas klasiskajās tradicijās, un uz tām balstīt savu jaunradi. Kritizētos darbus — vispirms kantates «Varoņu piemiņai» un «Saules vārtos» domāju iztīrīt no jebkura veida formalistiskiem traucējumiem un ceru, ka tad šie darbi atbildīs savam uzdevumam. Patlaban, strādājot pie operas «Daina» nobeigšanas, rūpīgi pārbaudu tās valodas realitati. Nākamajā darbā, operā par šīsdienas temu (sižets jau iecerēts), par socialajām pārgrozībām un attiecībām pēckara Latvijā, — ceru no sākta gala nostāties stingra realisma pozicijās, runājot melodiski iedarbīgā, īsti operiskas muzikas valodā.

ŠAIS DIENĀS

ED. SMILĢIS
tautas mākslinieks, Staļina premijas laureats

Šais dienās, kad kapitalistiskajās zemēs tautām galvenā problema ir maizes rieciens, kas kļūst arvien plānāks, kad turienes oficialās mākslas dzīves lielākās sensacijas ir darbi, kas tēlo cilvēka viszemiskākās, vispataloģiskākās dziņas, — mūsu padomju valstī virmo pasaules vēsturē neredzēts garīgs spraigums. Droša un asa atklātu un konkretu domu apmaiņa akutos kulturas jautājumos sniedz vienmēr ciešāku nopamatojumu biedra Ždanova tezei, ka, lūk, kritika un paškritika mūsu zemē ir viens no nozīmīgākajiem dzinējspēkiem. Spilgts apliecinājums tam bija arī Rīgas mākslas darbinieku sanāksme, kas apsprieda VK(b)P Centralās Komitejas 10. februara lēmumu par Muradeli operu «Lielā draudzība» un Latvijas K(b)P Centralās Komitejas 17. februara lēmumu par tā realizēšanu Latvijas Padomju republikas ietvaros. No šīm pārrunām izrietēja plaši secinājumi, noteiktas turpmākā darba vadlīnijas.

Svētīgi bija tie norādījumi, ko savā referatā un gala vārdā mākslas darbiniekiem sniedza partijas Centralās Komitejas sekretars biedrs Pelše. Mēs uzmanīgi uzklausījām viņa tiešos, skaidros kļūdu konstatējumus un no tiem izrietošos uzdevumus. Biedrs Pelše runāja par mūsu komponistu un muzikas kritiķu darba trūkumiem, bet ikviens mākslas darbinieks, lai kurā nozarē tas strādātu, attiecināja nesaudzīgo, bet taisnīgo kritiku arī uz sevi, jo šodien nav vairs tā, ka kāds mākslas veids varētu stāvēt no citiem savrup. Par katru nezāli, kas spējusi pacelt savu galvu mūsu kulturas druvā, esam atbildīgi mēs visi šā lauka kopēji. Un galīgi aplami būtu, ja kāds mākslinieks sevī noprieātos par neveiksmi, kas šāda vai tāda iemesla dēļ piemeklējusi viņa kaimiņu; valda kopdarba princips, kur katra atsevišķa locekļa kļūme skar arī tā biedru.

Partijas lēmumi, kas skarbi nosoda formalisma iestrāvas muzikā, jāpārdomā arī katram rakstniekam, gleznotājam, teatra darbiniekam.

Viens otrs sanāksmē mēģināja savus maldus izskaidrot ar to, ka tāds, redziet, bijis valdītājs virziens muzikā, kam nevarētu slieties pretī. Ļoti pareizi viņiem atbildēja: vai jums pašiem nebija savas galvas? Patiesa mākslinieciska personība, īsts gara darbinieks neļaujas sevi nest vējam, viņš lūkojas, kurp to aicina tauta — visnekļūdīgākais spriedējs, viskompetentākais padomdevējs.

Klausīties tautas aicinājumos, iet pa viņas nosprausto ceļu, — tas ir mūsu uzdevums. Mākslinieks ir tautas domu tulks un šo domu virzītājs mērķtiecīgi ritošā, vēsturiskajai situacijai atbilstošā gultnē. Māksliniekam jābūt drošam, neatlaidīgam, pārliecinātam par savas gaitas pareizību. Viņam neatlaidīgi jāmācās marksisms-ļeņinisms, jāpiesavinās tā mācības ne tikai teoretiski, bet jātver sevī organiski, ar visu sirdi.

Man no prāta neiziet lielā nelaika PSRS tautas mākslinieka Michoelsa vārdi, ko viņš teica mūsu Dailes teatra saimei pagājušajā vasarā Maskavā, runādams par Staņislavski: «Katra patiesa māksla ir putna lidojums. Putns ievelk gaisu krūtīs, kļūst lepns uz sevi un tad sāk lidot».

Tādā lidojumā drosmīgi un nešaubīgi jādodas ikvienam padomju mākslinieka — lepnā lidojumā pretī gaišajai rītdienai, uz spožajiem komunisma apvārsņiem! Stingra kritika un paškritika ir mūsu kompass šai lidojumā.

RAKSTĪSIM MUZIKU, KO TAUTA VAR SAPRAST

JĀNIS IVANOVS

Līdz ar visiem Latvijas padomju komponistiem apsveicu VK(b)P CK lēmumu par Muradeli operu «Lielā draudzība».

Teikšu dažus vārdus personīgi par sevi. Mēs, vairāki tagadējie latviešu padomju komponisti, līdz 1940. gadam bijām atrauti no padomju muzikas. Un kad vēlāk, pēc vācu okupantu padzīšanas no Padomju Latvijas, sākām tuvāk iepazīties ar šo muziku, tad sākām vadities savā darbā no tiem Šostakoviča, Prokofjeva, Hatačurjana u. c. muzikālās valodas paņēmieniem, kas neatbilst patiesajām tautas vajadzībām un prasībām. Arī es aizrāvos no viņiem, atrāvos no pareizā ceļa, Savu 5. simfoniju esmu uzrakstījis nepareizā ietekmē. Šī darba kritiku atzīstu par taisnīgu un apņemos visdrīzākajā laikā uzrakstīt 6. simfoniju, paraleli tai arī klavierkoncertu. Un varu teikt, ka man nebūs grūti radīt tādus darbus, kādus tauta no manis prasa, kādus prasa no manis mani novadnieki — latgalieši.

Rakstīsim skaisti, meistarīgi, instrumentēsim virtuozi, un tādu muziku, ko tauta var saprast! Diletantismu nepieļaušu nekur, — to saku sevišķi par savu pedagogisko darbu Konservatorijā.

STIPRINĀSIM SAITES AR TAUTU

JĒKABS GRAUBIŅŠ

Ar gandarījumu lasu partijas lēmumā aicinājumu skaņražiem — smelties tautas muzikā, izpazīt šīs muzikas raksturīgos elementus, viņu savdabīgos celtnieciskos sastatus un censties tautas dailrades principus pielaikot un attīstīt individualajā jaunradē.

Tautas muzika ir pastāvīgs, neizsīkstošs spēku avots katra komponista muzikai, tāpat kā grieķu varonim Antejam — zeme. Jāiet tālāk pa Glinkas un «spēcīgās kopas» ierādītajiem ceļiem. Tālāk! — ne atpakaļ uz izejas punktu. To nozīmē partijas lēmumā uzsvērtā «krievu muzikas skolas tradiciju milzīgās progresivās lomas atzīšana, šī mantojuma izlietošana un tālāka attīstīšana».

Mums, latviešu padomju komponistiem, šis aicinājums liek audzināt lielu un briedināt Jurjānu Andreja, Vītola, Melngaiļa un Alfreda Kalniņa tautiskās muzikas sēklu. Latviešu tautas muzikas zelta āderu meklēšana, dārgā metala kausēšana un jaunu rotu kalšana ir mūsu uzdevums. Šo «zeltraču» un «zeltkaļu» darbu ar cieņas pilnu apziņu strādādami, modināsim un pacelsim cieņu arī paši pret sevi: krāšņu tautisku rotu skandinātāji neaizmirsīs un daudzinās arī rotu darinātājus!

Visādi jāsekmē tautas muzikalā aktivitate. Pievērsīsim uzmanību Latvijā pašlaik jaundibināmiem tautas orķestriem, iepazīsimies ar to instrumentiem un komponēsim tiem vajadzīgo muziku.

Tā stiprināsim savas saites ar tautu.

RADĪSIM TAUTAS CIENĪGUS DARBUS

MEINHARDS RUDZĪTIS

VK(b)P CK lēmums par V. Muradeli operu «Lielā draudzība» pašos pamatos noskaidro un spilgti apgaismo padomju mākslas, progresivākās mākslas pasaulē, būtību. Šis lēmums asi nosoda formalistisko, prettautisko virzienu mākslas dailradē, nesaudzīgi kritizē subjektivisma, konstruktivisma, galīgā individualisma un dekadentisma antidemokratiskās tendences, kas svešas padomju tautai un tās māksliniekiem.

Šī lēmuma kristalskaidrā patiesība un dzīvinošais spēks iedvesmos un vadīs tālākā darbā ne vien muzikus, bet visu padomju mākslas nozaru pārstāvjus.

Partijas Centralās Komitejas prasība attīstīt padomju muzikas mākslas realistisko virzienu, kura pamatā ir klasiskais mantojums, šī mantojuma izlietošana un tālākā attīstīšana, satura bagātības saskaņošana ar mākslinieciski pilnīgu formu, dailrades dziļi organiskās saites ar tautu un tās mākslu, augsta profesionala māka, apvienota ar daildarbu vienkāršību un saprotamību, paver visplašākās iespējamības patiesi tautiskas un dzīvot spējīgas mākslas uzplaukumam.

Šai sakarā gribu runāt par Padomju Latvijas komponistu un dzejnieku vēl ciešāku sadarbību, nekā tas bijis līdz šim. Šī sadarbība, īpaši Tēvijas kara gados, jau devusi paliekamus rezultatus. Dziesmas ar mūsu redzamāko dzejnieku tekstiem iegāja tautā. Tās dzied Padomju Latvijas pilsētās un laukos. Pēdējos divi gados šie dzejnieki un arī citi vairākos dziesmu tekstu konkursos apliecināja, ka nepārtraukti turpina šīs tradicijas, radot oriģinalus, svaigus dziesmu tekstus par socialistiskās celtniecības temām, padomju tautu draudzību, mūsu socialistiskās Dzimtenes varenību. Tomēr nevienai no šīm dzejām mūsu komponisti nedeva tādu muziku, kas būtu ieguvusi paliekamu atzinību tautas masās, neviena no šīm dziesmām nav kļuvusi patiešām populara. Vēl vairāk, — nav noslēpums, ka daudziem konkursos godalgotajiem tekstiem mūsu komponisti pavisam nepiegrieza vērību. Katrā ziņā pamatoti varam secināt, ka mūsu komponisti tālu nav izmantojuši tautas dzejnieku Raiņa un Sudrabkalna, Jāņa Grota, Andreja Baloža, Jūlija Vanaga, Valda Luksa un citu dailrades sniegumus. Šāds stāvoklis jāizbeidz, īpaši tādēļ, ka jaunu latviešu padomju operu radīšana jau vistuvākajā nākotnē izvirza vēl daudz ciešāku, nopietnāku un plašāku dzejnieku un komponistu sadarbību.

Bet Centralās Komitejas lēmums taisni uz to norāda, ka tādu muzikas žanru kā operu, kora muziku u. c. novārtā atstāšana liecina, ka formalistiskā virziena ietekmē komponisti vienpusīgi aizrāvušies ar sarežģītām bezteksta muzikas formām. To sāpīgi izjūt solisti, kori, visplašākās tautas masas, «tāda auditorija, kādu pagātnē nekad nav pazinis neviens komponists.»

Dzejnieku vienprātīga vēlēšanās, lai VK(b)P CK š. g. 10. februara lēmums, kas ievada visas padomju mākslas vēl augstāku kāpinājumu, iedvesmotu Padomju Latvijas komponistus vēl neredzēti ražīgam darbam.

Radīsim tautas un lielā Staļina laikmeta cienīgas operas, simfonijas, koru un solo dziesmas!

MĀKSLU TAUTAI

A. VIĻUMANIS

Kā padomju dziedonis es no visas sirds apsveicu VK(b)P CK lēmumu par V. Muradeli operu «Lielā draudzība» u. c. padomju muzikas jautājumiem. Esmu pārliecināts, ka jau vistuvākajā laikā mūsu komponisti sāks savus darbus rakstīt tā, ka mums, vokalistiem, nebūs vairs jābojā savas balsis, bet klausītājs uzņems tos ar prieku un gandarījumu.

Biedri komponisti! Strādājot pie saviem darbiem, neaizmirstiet vārdus, kas zelta burtiem iespiesti katra īsta padomju mākslinieka sirdī: «Mākslu tautai!»

Kareļu-somu nacionalā ansambļa koncerti

Rīgā ar diviem koncertiem (24. un 26. februarī Filharmonijas zālē) viesojās Kareļu-somu PSR Valsts nacionalais dziesmu un deju ansamblis «Kantele» (mākslinieciskais vadītājs A. Golands). Ansambļa sastāvā koris, tautas instrumentu orķestris, dejotāju grupa, solisti. Programā padomju komponistu darbi un, galvenokārt, kareļu un somu tautas dziesmas un dejas. No dziesmām, ko dzirdējām pirmajā dienā, melodiju krāšņuma un izpildījuma kvalitates ziņā īpaši izcēlās somu tautas dziesmas «Zem ievas», «Dziesmiņas», «Sato-sato» (izp. koris), «Vasaras vakars» (izp. sieviešu vokalais kvartets), kareļu tautas dziesma «Pie mīļās mātes», somu tautas dziesma «Sēdu viena», «Priedes» (partizanu dziesma, M. Levi muzika) un «Bērziņš» (Prokofjeva vārdi, Sinisalo muzika) ansambļa solistes Milicas Kubli izpildījumā. Somu un kareļu dziesmas ļoti melodiskas, skaudras kā ziemeļu daba, taču dzīves priecīgas, pauž cilvēka uzvaru pār dabu, ticību labākai nākotnei. Dejās (baletmeistars KSPSR nopelniem bagātais mākslinieks V. Kononovs) atspoguļojas tautas dzīve un darbs (Ziemeļkarelijas deja «Tā auž audeklu», somu tautas deja «Zēni no salas», piejūriešu deja «Pilīte»).

Koris labi saliedēts (kormeistars J. Rikonena), solisti ar labām balss dotībām, īpaši tas jāsaka par talantīgo dziedātāju Milicu Kubli, kuras izpildījums klausītājos radīja lielu piekrišanu. Iebildumi sakāmi pret programas vispārējo iekārtojumu: nopietnas melodiskas dziesmas mainījās ar komiskām dejām u. t. t., kas neradīja vienotu kopiespaidu.

Ansamblis Rīgas klausītājiem sniedza plašu ieskatu kareļu un somu tautas mākslā, uzskatāmi parādīja kulturas plaukumu Kareļu-somu republikā padomju apstākļos.

J. M.

Republika gatavojas dziesmu svētkiem

Gatavojoties dziesmu svētkiem, mūsu republikas pilsētu un lauku koros jau iesaistījušies vairāk nekā 45 tūkstoši dziedātāju. Mūsu inteliģences, sevišķi skolotāju, labākā daļa uzņēmusies koru diriģentu grūto un atbildīgo darbu. Ir apriņķi — Ventspils, Valmieras, Talsu, kur iemācītas jau 15—16 dziesmu. Strādā arī tautisko tērpu gatavotāju pašdarbības pulciņi, kas jau izgatavojuši 14 tūkstošus tautisko tērpu.

Tik lielu tautas atsaucību pirmajiem Padomju Latvijas dziesmu svētkiem nebija gaidījuši pat vislielākie mūsu padomju kultūras sasniegumu apšaubītāji un pesimisti.

Latviešu tauta ir lepna uz savu senatni, savām tautas dziesmām. Tomēr savu īsto nozīmīgumu un krāšņumu tās iegūst, saistoties ar mūsu padomju tagadni. Arī buržuaziskās Latvijas laikā rīkoja «Vispārīgos dziesmu svētkus». Un tomēr augstākais dalībnieku skaits tajos bija 19 tūkstoši. 1938. gada Vispārīgo dziesmu svētku rīcības protokolā lasām: «Neskatoties uz to, ka līdz dziesmu svētkiem atlikuši nepilni četri mēneši, vairums koru vēl nav iemācījušies pusi no programā paredzētām dziesmām. Par dažiem koriem nav pat lāgā zināms, vai tie vispār piedalīsies dziesmu svētkos.» Tagad turpretim aina gluži cita — uz Rīgu, uz dziesmu svētkiem grib braukt vairāk nekā 45 tūkstoši dziedātāju. Viņiem līdzi ceļas arī pārējais ciemu, pagastu un apriņķu aktīvs — ap 125 tūkstoši cilvēku. Arī viņi grib 19., 20., 21. jūlija dienās vērot dziesmās dimdošo padomju Rīgu.

Lai arī cik šī vēlēšanās būtu saprotama un respektējama, taču Rīga tādu dziedātāju daudzumu — 125 tūkstošus dziedātāju — nevarēs uzņemt. Bet vai tāpēc izraisītajai plašajai masu kustībai kaut vai mazākajā mērā būtu jāatsiābst? Nekādā ziņā. Pasāktais dziesmu svētku sagatavošanas darbs un lielākā tautas atsaucība pilnīgi atļauj sarīkot jo plašus apriņķu dziesmu svētkus. Būtu liela kļūda, ja šogad uz vietām neko citu nenoorganizētu kā vienīgi parastās tautas māksliniecīskās pašdarbības skates ar samērā mazu dziedātāju piedalīšanos, bet visus pārējos orientētu uz Rīgu. Rīgā sabrauks labākie no labākajiem, bet arī visi pārējie kori nav zemu vērtējami, it sevišķi, ja starp viņiem dzied šie labākie no labākajiem.

Jāapzinās, ka agrāko dziesmu svētku šauros ietvarus un līdz ar to gatavošanos šādiem šauriem dziesmu svētkiem salauzusi pati dzīve. Tāpat kā ražošanā un lauksaimniecībā, arī padomju kulturas celsmē redzamāko vietu ieņem masu radošais darbs. Bet masām vistuvākais un vispazīstamākais mākslas veids ir dziesma. Ar to tad arī izskaidrojama tā parādība, ka mūsu koru skaits īsā laikā trīskāršojies. Koros dzied veci un jauni, strādnieki un zemnieki, padomju iestāžu kalpotāji un inteliģenti. Dziesmā sasaucas ciems ar ciemu, novads ar novadu, pilsēta ar pilsētu. Rīgai nesen bija tikai 3000 dziedātāju, tagad tai kopā ar skolnieku koriem jau ir vairāk par 12 tūkstošiem dziedātāju. Ventspils apriņķī š. g. janvāra sākumā bija tikai 14 kori, tagad to ir 58. Gandrīz tas pats sakāms par Talsu, Valmieras, Jelgavas un daži citiem apriņķiem. Tas liecina, ka pirmie Padomju Latvijas dziesmu svētki būs lielākais notikums mūsu kulturas dzīvē.

Bet tas uzliek arī jaunus pienākumus. Vēl ir daudz jāstrādā, lai izlabotu kulturizglītības iestāžu darba trūkumus. Nav jāaizmirst arī, ka skaitliskais koru pieaugums vēl nenozīmē koru māksliniecisko augšanu, ka kulturizglītības darbs zināmos gadījumos var dot arī brāķi. Bet šis brāķis te ir vēl neciešamāks nekā jebkurā mūsu dzīves un darba nozarē.

Daži apriņķu un pilsētu izpildu komiteju priekšsēdētāji atbildību par dziesmu svētku sarīkošanu uzvel saviem vietniekiem, vietnieki — kulturizglītības nodaļu vadītājiem, bet pēdējie — apriņķu virsdiriģentiem, kuri pa lielākai daļai dzīvo Rīgā. Tikai tā var izskaidrot to parādību, ka daži apriņķu kori vēl nav sākuši mācīties padomju dziesmas, bet daži citi apgalvo, ka visas padomju dziesmas iemācījušies, kas nesaietas ar patiesību. Padomju dziesmu skanīgums būs viens no galvenajiem momentiem, kas izšķirs jautājumu par piedalīšanos dziesmu svētkos.

Liels kulturizglītības darba trūkums ir tas, ka trūkst vajadzīgās propagandas par dziesmu svētkiem un to ārkārtīgi lielo nozīmi.

Tāpat nekādā ziņā nav pieļaujama viena otra apriņķa dziesmu svētku komisijas priekšsēdētāja vienaldzība. Tā, piemēram, Viļakas apriņķa virsdiriģents Birnsons ziņo: «Visā Viļakas apriņķī vērojama liela pasivitate un neveriba pret dziesmu svētku sagatavošanas darbu. Nekur nav izmanāms apriņķa dziesmu svētku komisijas darbs. Tāpat skolās bērni gandrīz ar izbrīnu klausās par dziesmu svētkiem.»

Tikpat bēdīgas ziņas pienāk no Rēzeknes apriņķa. «Reali novērtējot gatavošanās gaitu dziesmu svētkiem Rēzeknes apriņķī, varu teikt, — uzsver Rēzeknes koru virsdiriģents K. Mediņš, — ka, ja vien apriņķa dziesmu svētku komisija neatmetīs kūtrumu un nesāks strādāt, programu pilnīgi varēs iestudēt tikai Rēzeknes pilsētas kori.»

Tas pats Ogres apriņķī. «Apriņķa izpildu komitejas priekšsēdētājam par dziesmu svētkiem nebija nekādas intereses», — raksta virsdiriģents J. Dūmiņš.

Šādu un tamlīdzīgu piemēru virkni var vēl turpināt. Tie liecina vienīgi par attiecīgo apriņķu vadošo darbinieku dziesmu svētku politiski kulturalās nozīmes izpratnes trūkumu. Bet dziesma padomju iekārtā nav tikai atpūta un estetiska bauda vien, bet arī viens no komunistiskās audzināšanas līdzekļiem. To vismaz vajadzētu saprast šinī rakstā minētajiem apriņķu dziesmu svētku komisiju kūtrajiem priekšsēdētājiem un novērst pašplūsmi dziesmu svētku sagatavošanas darbā.

Ir pēdējais laiks visos apriņķos un pilsētās gatavošanos dziesmu svētkiem pārvērst plašā masu kustībā, gādāt par to, lai dziesmai šodien tiešām būtu liela diena.

M. Edžiņš,
Dziesmu svētku darba biroja priekšnieks

RAKSTNIEKI PIE VALMIERAS SKOLU AUDZĒKŅIEM UN KOPSAIMNIEKIEM

Valmieras pedagoģiskajā skolā 15. februārī notika latviešu padomju rakstnieku pēcpusdiena, kurā piedalījās rakstnieki Jūlijs Vanags, Kārlis Krauliņš, Anatols Imermanis, Žanis Grīva un Pēteris Sils.

Skolu jaunatne, kas sarīkojumu bija apmeklējusi kuplā skaitā, ar lielu interesi noklausījās referatu par latviešu padomju literaturu un rakstnieku nolasītos darbus. Valmieras pedagoģiskās skolas un ekonomiskā technikuma kori nodziedāja vairākas dziesmas.

Skolā darbojas literari dramatiskais pulciņš literaturas skolotājas Almas Lācītes vadībā. Sarīkotas deklamēšanas un daiļlasīšanas sacensības, literara konference, veltīta A. Fadejeva «Jaunajai gvardei»; kopā ar komjaunatnes organizaciju rīkots pieminas akts, veltīts 1919. gada buržuazijas varas kalpu noslepkavotajiem Valmieras komjauniešiem. Izgatavoti vairāki plakati — vitrinas par «Jaunās gvardes» varoņiem un 1919. g. varoņīgajiem komjauniešiem. Līdzīgi plakati vitrinas veltīti Maksimam Gorkijam, Rainim un Andrejam Upītim. Pulciņa darbinieki rosīgi piedalījušies arī vietējo padomju vēlēšanu kampaņā, sniedzot priekšnesumus vēlēšanu sapulcēs.

Rakstnieki A. Imermanis, Ž. Grīva un P. Sils uzņēmās šefību par Valmieras pedagoģiskās skolas literaturas un dramatisko pulciņu, solot sistematiski ierasties Valmierā, lai sniegtu konsultacijas literaros jautājumos.

Tai pašā dienā rakstnieki ieradās Koku pagasta kopsaimniecībā «Gaujmalieši», kas noorganizēta kā viena no pirmajām Valmieras apriņķī. Uz satikšanos ar rakstniekiem arteļa dalībnieki bija sapulcējušies kuplā skaitā. K. Krauliņš sapulcējušamies pastāstīja par kolektivā zemes apstrādāšanas veida priekšrocībām, salīdzinot ar individuālo saimniecību, kā arī norādīja uz plašajām perspektivām, kādas latviešu zemkopjiem paver jaunsāktais ceļš. J. Vanags iepazīstināja klausītājus ar Tadžikijas kolchozniecku dzīvi un sasniegumiem. Ž. Grīva pastāstīja par Spanijas un Francijas zemnieku smago dzīvi kapitalistiskās ekspluatacijas apstākļos.

Latvijas Padomju rakstnieku savienībā otrdien, 9. martā, pl. 18 Annas Brigaderes literarā mantojuma iztirzājums. Sēdes vadītājs — tautas rakstnieks Andrejs Upīts, referents — Arvīds Grigulis.

Aicināti visi interesenti.

Latvijas Padomju mākslinieku savienības jaunrades konference

Š g 3. un 4. martā Latvijas Padomju mākslinieku savienība rīko savu pirmo jaunrades konferenci. Referatu «Latviešu tēlotājas mākslas aktuālās problemas» lasīs Arturs Lapiņš. Koreferatus lasīs: par tēlniecību — K. Zemdega, par grafiku — P. Upītis, par teatra gleznīecību — O. Skulme, par dekorativo ietērpu valsts svētku dienās — A. Eglītis. Bez tam paredzēti mākslas vēsturnieka M. Funka referats «Padomju cilvēka tēls tēlotājā mākslā», G. Kruglova referats par lietišķo mākslu un A. Kapmanes referats par jauno māksliniieku idejisko audzināšanu. Par notikušo PSRS Mākslas akademijas I sesiju Ļeningrādā referēs tautas māksliniecks T. Zaļkalns.

Konference sāks darbu pl. 11, Valņu ielā 9.

A Rugājs

MARŠALA TABAKA DANIJĀ

«... pieprasīto 210 miljonu dolaru vietā tiem (daņiem) piesola augstākais 160 miljonus un no tiem par 100 miljoniem dolaru Danijai piegādās ... tabaku.» (Avīžu ziņa)

No krizes, bezdarba un citām likstām,
Glābt jeņķi Eiropu ar traku joni skrien,
Kaut arī nemiers pašu mājās plosās
Un tautai bada rēgs aiz stūra glūnot lien.

Ir tāda ierikte, ko sauc par Maršalplānu,
Kur pātaga no maka laukā lied,
Lai Vakareiropā pa jeņķu glumo ceļu
Kā avis tautas apcirpšanai iet.

Ir miljonaru dabā — palīdzību sniedzot,
Tā palīdzēt, lai pelnīt var tik pats,
Un tāpēc daņu tautai šinīs dienās
Bij diezgan šķibs un neizskatīgs skats.

Jo lūk, kur ķibele un dūmu smaka, —
Sams daņiem mazāk dod, kā prasīts tiek,
Lai daņi neizšķiestu naudu niekos,
Viņš apgādāt ar tabaku tos liek.

Un krusttēvs Sams ar smīnu zobgalīgu
Simts miljonus vēl tabakai liek klāt,
Lai daņus, maldu dūmos ievīstītus,
Pie pīpes gala var tad dancināt.

Cha-cha zīm.

Būs daņiem tabakas gan dažiem gadiem diezgan,
Tik jaunas noliktavas celt vēl vajadzēs,
Kur atkal naudiņa uz jeņķu makiem
Pār okeanu pāri aiztecēs

Bet kur tad pīpes vēl un pīpju kāti?
Un ja nu smēķētājiem beidzot uznāk sāts,
Kas paliek pār' no visa Maršalplāna?
— Tik vērsts pret daņiem jeņķu pātagkāts.

Vēstule teatra kritiķiem

Valsts Latgales dramas teatris veic Latgalē lielu kulturas darbu, sniegdams idejiski un māksliniecīski augstvērtīgas izrādes pat daudzās tādās vietās, kur līdz šim profesionāli teatri vēl nekad nav bijuši. Teatris Latgales kulturas un tautas namos un skolās ir mīlš viesis. Tādēļ teatra kolektivs, kaut gan tam, salīdzinot ar citiem Padomju Latvijas teatriem, jāstrādā smagākos darba apstākļos, nesūdzas par grūtībām un šķēršļiem, kas veicami tautas kulturas labā. Par vienu lietu tomēr teatra saime ir sāpināta — teatra kolektiva pašaizliedzīgo darbu aizmirsuši teatra kritiķi. Šis kolektiva pārmetums sevišķi attiecas uz Rēzeknes apriņķa laikrakstiem — «Pa Staļina ceļu» un «Сталинский путь» (atbildīgais redaktors b. B. M Budovskis). Kad teatris atradās Jēkabpilī, apriņķa laikraksts «Brīvā Daugava» teatra darbu arvien ievēroja, regulari ziņojot par teatra darbību un pēc katras pirmizrādes sniedzot inscenējuma novērtējumu. Bet kopš 1946. gada septembra, kad teatris pārcēlās uz Rēzekni, pusotra gada laikā abi Rēzeknes apriņķa laikraksti par teatri ievietojuši tikai pāris rakstiņu. Teatra saime grib mācīties, augt un nebaidās pat asas kritikas, darba rezultātu stingras analizes, bet šāda auksta vienaldzība pret teatra darbu tai liekas tik nosodāma, ka par to beidzot jārunā presē.

Arī republikanisko laikrakstu teatra kritiķi aizmirsuši mūsu teatri. Republikaniskajos laikrakstos par Latgales teatri publicēti vienīgi īsi darba vietas korespondenta ziņojumi, kurus, jāatzīst, republikaniskie laikraksti, sevišķi «Padomju Jaunatne», ievietojuši ne vienu reizi vien. Bet arī Rīgas laikrakstu teatra kritiķi nav uzskatījuši par vajadzīgu paskatīties, ko dara Latgales teatris, kā tas strādā — labi vai slikti. Kopš 1945. gada par teatri republikaniskajā presē parādījušās vienīgi dažas N. Nikolajeva-Bergina recenzijas. Triju gadu laikā pāris kritiku — vai tas nav drusku par maz vesela apgabala teatra darbam?!

Republikaniskajos izdevumos recenzijas par Rīgas teatru inscenējumiem rakstījuši J. Pabērzs, A. Grigulis, J. Grots, A. Brandts un citi, bet neviens no viņiem ne reizes nav iedomājies atbraukt, apskatīties un uzrakstīt kādu rindu par Latgales teatri. Bet viņi taču ļoti labi saprot, cik liela nozīme teatra uzvedumu resp. aktieru tēlojuma novērtējumam.

Par teatra kritiķu pieaicināšanu novērtēt Latgales teatra darbu nav gādājusi arī Mākslas lietu pārvaldes vadība un Pārvaldes teatru daļa. Kādēļ — to Latgales dramas teatra vadība un kolektivs nesaprot. Arī Pārvaldes teatru daļas vadītājs K. Jalinskis un repertuara kontroles daļas vadītājs J. Šlosbergs triju gadu laikā varēja kādreiz uzrakstīt presē par Latgales dramas teatra darbu — par tā sasniegumiem un trūkumiem.

Teatris gaida, kad reiz beigsies stindzinošais klusums par to darbu, ko lielā darba gribā veic Valsts Latgales dramas teatra saime.

E. Luzinovs,
Valsts Latgales dramas teatra direktors

Piezīmes par dažu rūpniecības ražojumu māksliniecisko apdari

Ž. VENTASKRASTS

Padomju cilvēks diendienā mobilizē visus savus garīgos un fiziskos spēkus, lai celtu savu dzīvi, padarītu to pilnvērtīgāku, skaistāku. Viņš lauž vecās tradicijas, cīnās par jauniem sasniegumiem saimnieciskā un kulturas laukā. Taču ioprojām vēl ir darba nozares, kas atpaliek visas mūsu dzīves straujajam gājienam uz priekšu. Šai sakarā gribu sacīt dažus vārdus par mūsu republikas rūpnīcu un darbnīcu ražoto dažādo priekšmetu māksliniecisko dekorativo apdari, jo šai nozarē līdz šim vērojama liela atpalicība; daudzo ražojumu māksliniecīskās apdares veidi ir kļūdaini un nepārdomāti, kas nekavējoties jāizlabo, vadoties no padomju cilvēka pieaugošajām dzīves un mākslas prasībām.

Paviršī skatoties, var likties, ka šis jautājums ir maznozīmīgs, jo — vai nav vienalga, kāda ir dažādo rūpniecības ražojumu (audumu, trauku, apavu, apģērbu, tapešu u. d. c.) forma un rotājumu veidi, ja tik attiecīgais priekšmets veic savu praktisko uzdevumu. Tāds uzskats ir nepareizs. Dažādie, tā sauktie praktiskās dzīves priekšmeti — trauki, mēbeles, audumi, tapetes, apgaismošanas ķermeņi un tamlīdzīgi ražojumi, zināmā mērā raksturo mūsu sadzīves kulturas līmeni, tāpēc to apdarē nav pielaižama padomju tautai svešu un kaitīgu tradiciju turpināšana. Gluži kā gleznīecībā, rakstniecībā, mūzikā un citās mākslas nozarēs, arī te vienmēr jāpatur prātā padomju cilvēka prasības pēc idejiski un māksliniecīski augstvērtīgiem darbiem. Rūpniecības ražojumu māksliniecīskajai apdarei, līdzīgi pārējiem mākslas veidiem, jākalpo padomju cilvēka kulturalā līmeņa vēl augstākai celšanai, viņa māksliniecīskās gaumes audzināšanai.

Vērīgi apskatot mūsu rūpniecības ražojumu māksliniecisko apdari, redzam, ka vēl daudz kas jādara, lai paceltu rūpniecības ražojumu māksliniecisko kvalitati līdz ražojumu vispārējās kvalitates līmenim.

Ir zināms, ka buržuaziskās Latvijas laikā rūpniecības ražojumus vairāk nekā astoņdesmit procentu apmērā dekorēja ar Vakareiropas, galvenām kārtām, vācu un franču paraugiem, kas it kā bija «moderni» un noteica tā laika «smalko toni». Vakareiropas pagrimuma kulturas dievināšana bija tipiska parādība Latvijas buržuaziskās kulturas «plaukumam». Latviešu tautas mākslai sadzīves kulturā bija ierādīta niecīga vieta, un visu to dažādie fabrikanti uzskatīja par latviskās rūpniecības ražojumu māksliniecīskās kulturas lielu sasniegumu, jo kam gan negribējās saukties par «kulturalo eiropieti»! Dabiski, ka tādos apstākļos latviešu tautas māksla nīkuļoja, kaut gan vienu otru «reprezentativu» nepieciešamības darbu veica latviešu tautas mākslas sniegumā bet tam vairāk vai mazāk piemita reklamas un gadījuma rakstura skaļums.

Jāatzīst, ka arī šodien ražotās rūpniecības preces vēl lielā mērā greznojas Vakareiropas nīkuļojošās, izvirtušās mākslas spalvās. Tāds stāvoklis kavē mūsu lietišķās dekorativās mākslas tālāku attīstību rūpniecības sektorā.

Partijas vadībā esam veikuši lielu darbu par padomju mākslas atsārņošanu no kaitīgām Vakareiropas mākslas ietekmēm, tātad arī rūpalā rakstura dekorativā māksla jāpakļauj šai prasībai, jo padomju mākslai visos tās izteiksmes veidos ir tikai viens mērķis — kalpot tautai, padomju cilvēkam.

Salīdzinājumam pakavēsimies pie dažiem atsevišķiem piemēriem: buržuaziskās Latvijas laikā lielākās zīda rūpniecības «Rīgas Audums» ražoto audumu apspiešanai galvenām kārtām izmantoja franču paraugzīmējumus, daļēji arī vācu, kas nereti jau bija izlietōti attiecīgajās valstīs un te tos nokopētus pasniedza kā jaunumus. Tas pats sakāms arī par kokvilnas u. c. audumiem.

Tapešu rūpniecība, līdztekus vācu paraugzīmējumiem, ieveda jau gatavas matrices, jo šejienes rūpniekiem tas bija izdevīgāk, kaut gan kulturalā plāksnē paklāva mūsu darbu svešai, nelabvēlīgai ietekmei. Tas pats jāsaka arī par porcelana rūpniecību. Galvenais masu ražojumu rotāšanas veids bija vācu parauga štampi un novelkamās bildītes, ko ieveda lielos vairumos. I iela daļa uz vietas apgleznoto trauku rotājumu savā kompozicijā paklāvās vācu garam. Šāda idejiski mazvērtīga dekorativā apdare tika pielietota arī citiem rūpniecības ražojumiem. Par to runājam tikai tāpēc, ka pat līdz šai dienai vecie dekorativie paraugi iespiežas mūsu rūpniecībā.

Piemēram apskatīsim silikatu tresta porcelana produkciju. Padomju Latvijas septītajai gadadienai veltītie porceiana ražojumi savā rotājumā bija bezgaumīgi un nemākulīgi. Piemiņas teksti sīki un mazi, bieži vien it kā nejauši «iemētāti» starp rotājuma ziedīņiem un lapiņām tā, ka, lai šos tekstus izlasītu, tie jāmeklē «starp puķēm». Darbs veikts nenopietni, neizceļot nekādu ideju, patiesībā darināts pēc tiem pašiem vecajiem paraugiem. Rūpnīcas vadība «laimīga», ka krājumā daudz vecu zīmējumu... bet, ka tie veicina sliktu gaumi, ka tāpēc produkcijai ilgi jāgaida pircējs (jo padomju cilvēks nemīl sliktu mākslu), kas nodara zaudējumus valstij, par to rūpnīcas vadība neiedomājas. Visumā šīs rūpnīcas saražotie trauki atgādina dekadentiskos banalos «fronenflaisa» tikumus. Ar to nav teikts, ka būtu jānoliedz ziedu rotājums vispār, bet gan šī rotājuma veids un izkārtojums.

Atstātais mantojums ir nelādzīgs, bet nav nepārvarams, lai no tā īsā laikā nevarētu atbrīvoties un rast nozīmīgāku, pilnvērtīgāku, padomju cilvēka garam atbilstošu rotājumu. Padomju cilvēki visu veic saviem spēkiem, visu ražo paši. Pašiem arī jāpaceļ mūsu ražojumu dekorativā kvalitate no atpalicības visas mūsu dzīves kulturas līmenī. Latviešu tautai ir vērtīgas rotājumu tradicijas, kas, lietderīgi un laikmetīgi izmantotas, dos īpatnus sasniegumus rūpniecības ražojumu dekorativajā apdarē.

Lai novērstu trūkumus, nepieciešams, lai rūpnīcu un darbnīcu vadītāji izprastu šā darba nepieciešamību un nozīmību un līdzi citiem darbu plānojumiem ieplānotu arī pilnvērtīgu dekorativo apdari, jo patiesa plāna izpildīšana atkarīga arī no sortimenta māksliniecīskās apdares, kas atbilst padomju cilvēka pieaugošajam kulturas līmenim. Nevar aizbildināties arī ar darbinieku trūkumu, jo līdzās esošajiem mūsu daudzās lietišķās mākslas skolas katru gadu dod jaunus, labi sagatavotus darbiniekus. Viss atkarājas tikai no šo pasākumu techniskās organizacijas. Ir gadījumi, kad rūpnīcas vadība brīnās un nesaprot, kam tādai lietai kā sortimenta dekorativai atsvaidzināšanai izdot naudu, jo fabrikas archivā no agrākajiem laikiem krājumā lielāks daudzums zīmējumu! Šāda pieeja ir nepareiza.

Šai ziņā daži pasākumi jau veikti. 1946. gada ziemā Architekturas pārvalde rīkoja divus konkursus augstvērtīgu mēbeļaudumu un tapešu zīmējumu iegādei. Konkursa nolūks bija, vadoties no klasiskajām un latviešu tautas lietišķās mākslas tradicijām, gūt šodienai piemērotus paraugus. Tas bija pirmais nopietnākais šāda veida pasākums. Diemžēl, šis pasākums palicis pusceļā, ne jau nu Architekturas pārvaldes vainas dēļ, bet tāpēc, ka rūpnīcas ļoti maz izmantojušas konkursā iegūtos zīmējumus.

Bija sarīkots arī tapešu zīmējumu konkurss, lasījām laikrakstos, ka iegūti izcili paraugi. No godalgotajiem paraugiem līdz šim pārdošanā redzams tikai viens, pie tam ne visai veiksmīgā techniskā izpildījumā. Pārējie tirgū esošie tapešu zīmējumi lielāko tiesu ir veco paraugu spiedumi. Arī te, protams, attiecīgās fabrikas vaina.

No godalgotajiem mēbeļu audumu paraugiem līdz 1947. gada ziemai neviens vēl nav realizēts. Tie glabājas attiecīgā tresta archivā. Starp pašreiz gatavotajiem dažādiem audumiem maz atrodas labu un gaumīgu uzvalku un mēbeļu drānu, virskreklu audumu, raibu kokvilnas un zīda audumu. Pārdošanā nodotie sieviešu galvas lakati ir it kā latviskā raksta iespiedumā, taču krāsas netīras un rada vecas, novazātas preces iespaidu.

Bezgaumīgas ir arī mēbeles. Arī šī trūkuma likvidēšanai Architekturas pārvalde bija sarīkojusi divus konkursus mazu dzīvokļu iekārtām, bet tos nekur neredz realizētus. Pārdošanā esošās mēbeles ļoti bieži ir neprecīzi apstrādātas, slikti finierētas un vēl sliktāk transportētas — noberztas, atrautu finierējumu un citiem defektiem, kaut arī jaunas, tikko no rūpnīcas vestas.

Darba ļaudis gaida, lai attiecīgās rūpnīcas pārkārtotu savu darbu un dotu saviem ražojumiem augstvērtīgu dekorativo apdari.

Laikraksts «Literatura un māksla» iznāk vienreiz nedēļā. Redkoleģija: J. Grants (atbildīgais redaktors), M. Buša, N. Grīnfelds, A. Grigulis, A. Krūmiņš, A. Lapiņš, A. Sakse.
Redakcijas adrese Rīgā, Kr. Barona ielā 12. Telefons 21997. Runas stundas no plkst. 10—14. Numurs maksā Rbļ. 1.— Abonēšanas maksa Rbļ. 52.— gadā.
Abonentus pieņem Preses apvienība Rīgā, Kirova ielā 41/43. Izdevējs Latvijas laikrakstu un žurnalu izdevniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40
Iespiests Latvijas Poligraftresta 1. tipografijā «Cīņa», Blaumaņa ielā 38/40 JT 00588.